

Ecologisch onderzoek inrichtingsplan Saasvelder- en Lemselerbeek

*Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in
het kader van natuurwet- en regelgeving*

COLOFON

Titel: **Ecologisch onderzoek inrichtingsplan Saasvelder- en Lemselerbeek**

Subtitel: Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving

Projectcode: 11-229

Status: Concept

Datum: 18 augustus 2011

Auteur: Ing. J.G. Lindenholz & ing. M. (Mike) Wallink

Eindredactie: Ir. A. (Arjen) Goutbeek

Veldonderzoek: Ing. M. Wallink

Opdrachtgever: Dienst Landelijk Gebied

Contactpersoon: Dhr. A. van de Kar

EcoGroen Advies BV

Postbus 625
8000 AP Zwolle

T: 038 423 64 64

F: 038 423 64 65

I: www.ecogroen.nl

© EcoGroen Advies (2011)

Alles uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd en/of openbaar gemaakt mits onder vermelding van de bron:

Lindenholz J.G. & M. Wallink (2011). Ecologisch onderzoek Saasvelder- en Lemselerbeek; Inventarisatie en beoordeling van natuurwaarden in het kader van natuurwet- en regelgeving. Conceptrapport 11-229. EcoGroen Advies, Zwolle.

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting en conclusies

1	Inleiding	5
1.1	Aanleiding en doelstelling	5
1.2	Situatie.....	5
1.3	Algemene opzet.....	5
2	Onderzoeksmethodiek flora en fauna	6
2.1	Inleiding	6
2.2	Flora	6
2.3	Broedvogels.....	6
2.4	Vleermuizen.....	7
2.5	Grondgebonden zoogdieren	7
2.6	Amfibieën.....	7
2.7	Vissen.....	7
2.8	Reptielen	7
2.9	Ongewervelden	8
3	Flora- en faunaonderzoek.....	9
3.1	Inleiding	9
3.2	Wettelijk kader	9
3.3	Flora	10
3.4	Vleermuizen.....	11
3.5	Grondgebonden zoogdieren	12
3.6	Broedvogels.....	13
3.7	Vissen.....	16
3.8	Amfibieën.....	16
3.9	Reptielen	17
3.10	Ongewervelden	17
3.11	Samenvatting te nemen vervolgstappen.....	18
4	Natuurbeschermingswet.....	19
4.1	Wettelijk kader	19
4.2	Natura 2000-gebieden	20
4.3	Mogelijke effecten.....	20
4.4	Gevolgen waterhuishouding	21
4.5	Conclusie.....	22

Geraadpleegde bronnen

Bijlagen

SAMENVATTING EN CONCLUSIES

Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Dienst Landelijk Gebied (contactpersoon dhr. A. van de Kar) heeft EcoGroen Advies BV een ecologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van het inrichtingsplan voor de Saasvelder- en Lemselerbeek en aangrenzende natuurgebieden.

Het onderzoek is gebaseerd op een veldbezoeken op 28 en 30 juni en 5 juli 2011 en een inventarisatie van bekende verspreidingsgegevens. De consequenties van de beoogde ruimtelijke ingreep op de aanwezige natuurwaarden zijn getoetst aan de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet.

Natuurbeschermingswet

De her in te richten beken liggen niet binnen een Natura 2000-gebied, echter in de omgeving liggen drie gebieden die aangewezen zijn in de Habitatrichtlijn. Gezien de geplande ingrepen geen (directe) invloed hebben op de aangewezen waarden en ook de omgevingsfactoren zoals grondwaterstanden niet beïnvloeden, wordt geconcludeerd dat de geplande inrichtingsmaatregelen geen negatieve effecten zullen hebben op het Natura 2000-gebied Lemseleermaten of andere Natura 2000-gebieden.

Aangetroffen en te verwachten soorten

- Tijdens het onderzoek zijn zwaarder beschermde plantensoorten als Wilde gagel, Kleine zonnedaauw, Brede orchis en Klokjesgentiaan en diverse laag beschermde plantensoorten en soorten van de Rode Lijst aangetoond binnen de invloedssfeer van de plannen;
- Met uitzondering van een populierenrij met enkele (oude) spechtenholten ontbreken potentiële vaste verblijfplaatsen van vleermuizen. De beoogde plannen hebben geen nadelige gevolgen op mogelijk aanwezige vlieg- en/of jachtroutes en op belangrijk foerageergebied van vleermuizen;
- Van de strikt beschermde Veldspitsmuis is potentieel leefgebied aanwezig. Dit leefgebied gaat als gevolg van de plannen mogelijk verloren. In een te kappen bosschage zijn twee nesten van de zwaarder beschermde grondgebonden zoogdier Eekhoorn aangetroffen. Verder zijn diverse laag beschermde grondgebonden zoogdiersoorten aangetroffen en/of te verwachten;
- Van zowel Buizerd als Sperwer (broedvogels met een jaar rond beschermde nestplaats is) is een nest aangetroffen in het plangebied. Beide nestbomen zullen als gevolg van de plannen verdwijnen. Overige broedvogels waarvan de nestplaats jaar rond beschermd is, zijn niet aangetroffen in het plangebied. Mogelijk zijn wel enkele broedvogels met een jaar rond beschermde nestlocatie aanwezig in de nabijheid van het plangebied. De functionaliteit van deze vaste verblijfplaatsen zal, als gevolg van de plannen, niet in gevaar komen;
- Daarnaast zijn diverse algemene broedvogels van met name bos, struweel en oeverzones broedend aangetroffen en/of te verwachten in het plangebied;
- Eén (te behouden) poel vormt geschikt biotoop voor de strikt beschermde Kamsalamander. De soort is overwinterend te verwachten in het aangrenzende bosperceel en in een te zuiden gelegen (ruige) sloot. Alleen de (ruige) sloot is onder hevig aan de plannen. Andere zwaarder beschermde amfibieën zijn niet aangetroffen en worden hier ook niet verwacht. Wel zijn laag beschermde amfibieën voortplantend en overwinterend te verwachten in watergangen en/of onder strooisellaag en ruigte;
- Van Levendbarende hagedis is potentieel leefgebied aanwezig in het heiderestant Handijksmeden;
- De laag beschermde Kale/Behaarde rode bosmier is aangetroffen in het plangebied. Overige beschermde ongewervelden zijn niet aangetroffen en worden ook niet verwacht;
- Beschermde vissen, libellen en dagvlinders zijn niet aangetroffen en worden op basis van biotoopkenmerken, het uitgevoerde veldonderzoek en/of bekende verspreidingsgegevens ook niet verwacht.

Mitigerende maatregelen Flora- en faunawet

- Leefgebied van Veldspitsmuis kan verdwijnen als gevolg van het vergraven van potentieel leefgebied van deze soort. Wanneer dit het geval is, is het noodzakelijk om nader onderzoek uit te voeren naar Veldspitsmuis. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek zal vast komen te staan of en zo ja, welke vervolgstappen benodigd zijn;
- Aangezien het potentiële leefgebied van Levendbarende hagedis wordt geplagd, dient aanvullend onderzoek naar Levendbarende hagedis in optimale inventarisatieperiode te worden uitgevoerd (maanden april of september). Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek zal vast komen te staan of en zo ja, welke vervolgstappen benodigd zijn;
- Voor Wilde gagel, Kleine zonnedaauw, Brede orchis, Klokjesgentiaan, Eekhoorn, Buizerd, Sperwer en Kamsalamander is het noodzakelijk mitigerende maatregelen te nemen (zie hoofdstuk 3). Op deze wijze wordt verwacht dat de functionaliteit van de vaste verblijfplaats niet achteruitgaat als gevolg van de herinrichting van het onderzoeksgebied. Het is van belang deze voorwaarden nader uit te werken in een ecologisch werkprotocol;
- Indien de populierenrij met spechtenholten gekapt wordt, dient met behulp van een boomcamera onderzocht te worden of de holten geschikt zijn als potentiële vaste verblijfplaats. Indien dit het geval is, dient gericht onderzoek naar vleermuizen te worden uitgevoerd in de periode april-september;
- Werkzaamheden die broedbiotopen van aanwezige meer algemeen voorkomende vogels verstoren of beschadigen dienen te allen tijde te worden voorkomen. Dit is voor de meeste soorten mogelijk door gefaseerd te werken en de uitvoering op te

starten in de periode voor half maart en na half juli. Voor het broedseizoen wordt echter geen standaardperiode gehanteerd, maar het is van belang of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum;

- Door de beoogde plannen kunnen mogelijk exemplaren en/of verblijfplaatsen van enkele algemene en laag beschermde plantensoorten, kleine zoogdieren en amfibieën verloren gaan. Voor deze soorten geldt in deze situatie echter automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet, waardoor verbodsbepalingen niet worden overtreden. Schade aan deze laag beschermde soorten kan voorkomen worden door enkele mitigerende maatregelen te nemen:
 - o Flora: de groeiplaatsen van de soort ontzien of exemplaren van de plant uitsteken en verplaatsen;
 - o Zoogdieren: werkzaamheden buiten de voortplantingsperiode (maart tot augustus) uitvoeren. De minst schadelijke periode is september tot december (mits vorstvrij);
 - o Amfibieën: werkzaamheden uit te voeren buiten de overwinteringsperiode (half november - februari/maart) van amfibieën. De maanden september en oktober zijn in de regel het meest geschikt (minst schadelijk).

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding en doelstelling

In opdracht van Dienst Landelijk Gebied (contactpersoon dhr. A. van de Kar) heeft EcoGroen Advies BV een ecologisch onderzoek uitgevoerd ten behoeve van het inrichtingsplan voor de Saasvelder- en Lemselerbeek en aangrenzende (natuur)gebieden.

Bij uitvoering van ruimtelijke projecten - ook bij natuurontwikkeling - dient rekening gehouden te worden met natuurwetgeving. In verband hiermee is een ecologisch onderzoek in het kader van de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet uitgevoerd.

In voorliggende onderzoek worden de mogelijke consequenties in beeld gebracht van de voorgenomen ontwikkelingen en vindt toetsing plaats aan de Flora- en faunawet en de Natuurbeschermingswet. Een toelichting op de genoemde wetgeving is gegeven in bijlage I.

1.2 Situatie

Het onderzoeksgebied betreft een onderdeel van het gebied van het Landinrichtingsproject Saasvelder- en Lemselerbeek. Specifiek gaat het hier om (delen) van de Lemselerbeek en de Saasvelderbeek en enkele aangrenzende percelen die heringericht gaan worden. De ligging van de onderzoekslocatie is weergegeven in bijlage II.

Het onderzoeksgebied bestaat met name uit opgaande groenstructuren (bospercelen en houtwallen), oppervlaktewater (beken en poelen) en enkele agrarische percelen. In het onderzoeksgebied bevindt zich een (voormalig) heideveld welke nagenoeg geheel is dichtgegroeid door bomen en Pijpenstrootje (Handijksmeden).

De herinrichting is bedoeld om een meer natuurlijke situatie te creëren met overgangen van droge heide naar natte, matig voedselrijke beekdalgraslanden. De hiertoe te nemen werkzaamheden bestaan onder andere uit:

- Het kappen van bomen;
- Afgraven van landbouwgrond;
- Dempen van delen beek en sloot;
- Verwijderen van drainage;
- Aanplant bomen;
- Graven greppel;
- Ophogen beekbodem.

1.3 Algemene opzet

Voorliggende ecologische beoordeling is voor een belangrijk deel gebaseerd op een veldinventarisatie. Verder is gebruik gemaakt van bekende verspreidingsgegevens (zie hoofdstuk 4 Geraadpleegde bronnen), beschikbare gebiedskennis en bekende ecologische principes. Uit het totaal aan verzamelde informatie volgt een korte beschrijving van de aanwezige en te verwachten beschermde soorten en de mogelijke effecten van beoogde ruimtelijke ingrepen op deze soorten en natuurgebieden. Daarbij wordt ook kort ingegaan op mogelijkheden tot mitigerende (verzachtende of inpassings-) maatregelen.

2 ONDERZOEKSMETHODIEK FLORA EN FAUNA

2.1 Inleiding

Bureaustudie

Voorafgaand aan het veldonderzoek is op basis van vrij beschikbare verspreidingsgegevens met betrekking tot het onderzoeksgebied en de directe omgeving een inschatting gemaakt van de soorten waarmee rekening dient te worden gehouden. Het betreft onder andere een raadpleging van verspreidingsatlassen, eerdere onderzoeken van EcoGroen Advies in en in de directe omgeving van het gebied en beschikbare gegevens via bijvoorbeeld internet.

Veldonderzoek

Het veldonderzoek heeft zich hoofdzakelijk gericht op de aanwezigheid en verspreiding van beschermde soorten (met name de juridisch zwaarder beschermde soorten, de zogenoemde tabel 2- en tabel 3-soorten) van de Flora- en faunawet.

Het onderzoeksgebied is op drie momenten bezocht voor een veldonderzoek, namelijk op 28 en 30 juni en 5 juli 2011. De weersomstandigheden tijdens deze velddagen waren zonnig en droog, onbewolkt en gemiddeld 25°C. De gebruikte methoden en criteria voor het vaststellen van de soorten sluiten, voor zover mogelijk, aan bij de standaarden die door de PGO's geadviseerd worden. De veldgegevens zijn daarbij verzameld op basis van zicht, geluid en vangstwaarnemingen. In de onderstaande paragrafen wordt per soortgroep een beschrijving gegeven van de gevolgde onderzoeksmethode. In de regel is - afhankelijk van de soort - een iets ruimere begrenzing van het onderzoeksgebied gehanteerd dan alleen de locaties waar ingrepen plaatsvinden, omdat sommige soorten slechts ten dele gebruik zullen maken van het terrein.

2.2 Flora

Het gehele onderzoeksgebied - en dan met name de beekoevers en de te kappen en plaggen delen - is onderzocht op aanwezigheid van beschermde plantensoorten.

Het onderzoek is uitgevoerd in juni en juli waarin de meeste vaatplanten goed te inventariseren zijn. Bovendien zijn bij de provincie Overijssel de bekende verspreidingsgegevens opgevraagd. Zodoende is een betrouwbaar beeld verkregen van de aanwezige beschermde soorten.

2.3 Broedvogels

Er is geen systematische broedvogelinventarisatie uitgevoerd. Tijdens het veldonderzoek is met name gekeken naar de aanwezigheid van broedvogels met jaarrond beschermde nestplaatsen. Het betreft in functie zijnde nesten van de broedvogels Ooievaar, Boomvalk, Buizerd, Havik, Ransuil, Roek, Wespandief, Zwarte wouw, Slechtvalk, Sperwer, Steenuil, Kerkuil, Oehoe, Gierzwaluw, Grote gele kwikstaart en Huismus. Van deze vogelsoorten is de nestplaats en hun functionele omgeving jaarrond beschermd.

Het veldonderzoek heeft zich gericht op de plekken waar dergelijke nesten aanwezig kunnen zijn en werkzaamheden zijn gepland (zoals het te kappen bos). Beide beken zijn bekend om potentiële broedlocaties van Grote gele kwikstaart. Omdat een betrouwbare vogelmonitoring voor deze soort niet meer mogelijk was, zijn voor deze soort gegevens opgevraagd bij de Vogelwerkgroep Twente.

2.4 Vleermuizen

Op basis van de voorgenomen ingrepen, waarbij kap van bomen plaatsvindt, is schade te verwachten op vaste verblijfplaatsen, vliegroutes en foerageergebied van vleermuizen. Tijdens het veldonderzoek is in kaart gebracht of in de te kappen bomen geschikte ruimten (holten, scheuren, loszittend bast en dergelijke) aanwezig zijn die kunnen dienen als vaste verblijfplaats voor vleermuizen. Eveneens is onderzocht of geschikt foerageergebied of essentiële vliegroutes van vleermuizen kunnen worden aangetast.

Soortgericht nachtelijk vleermuizenonderzoek is niet uitgevoerd. Indien dit alsnog nodig is, is dat in de soortgroepbeschrijving in hoofdstuk 3 opgenomen.

2.5 Grondgebonden zoogdieren

Uit de omgeving van het onderzoeksgebied is het voorkomen bekend van de juridisch zwaarder beschermde Veldspitsmuis en Eekhoorn (Bode et al. 1999, Waarneming.nl, Telmee.nl en Snaak 2008).

Tijdens het veldonderzoek is actief gelet op sporen van grondgebonden zoogdieren, in de vorm van nesten, hollen, prenten, haren en uitwerpselen. Daarnaast is potentieel biotoop voor de zwaarder beschermde Veldspitsmuis in kaart gebracht. Soortgericht veldspitsmuizenonderzoek is niet uitgevoerd. Indien dit alsnog nodig is, is dat in de soortbeschrijving in hoofdstuk 3 opgenomen.

2.6 Amfibieën

In de omgeving van het onderzoeksgebied komen diverse juridisch zwaarder beschermde amfibieën voor zoals Poelkikker, Heikikker en Kamsalamander (RAVON, 2011). Deze soorten zijn vooral gebonden aan stilstaand water zoals poelen en minder aan (snel) stromend water van de beken. Poelkikker is een lastig te determineren soort vanwege de mogelijke verwarring met andere groene kikkers. Door echter een combinatie van fysieke kenmerken (bij vangst bijvoorbeeld de metatarsusknobbel), biotoop en geluid kan een redelijk zekere determinatie plaatsvinden. Ook larven kunnen mogelijk op naam gebracht worden, wat tevens een aanwijzing is voor voortplanting. Heikikker is na de voortplantingstijd een lastig waar te nemen soort, maar door middel van intensief onderzoek kan de aanwezigheid wel degelijk vastgesteld worden. Voor Kamsalamander geldt een vergelijkbaar verhaal, waarbij juveniele exemplaren van de soort na vangst echter eenvoudig te determineren zijn.

Het onderzoek is uitgevoerd eind juni/begin juli, bij zonnig weer wanneer de meeste activiteit plaatsvindt. Voor het onderzoek is onder andere gebruik gemaakt van een steeknet. Indien soorten werden aangetroffen, is een inschatting gemaakt van de populatiegrootte om het effect van de maatregelen goed te kunnen beoordelen.

2.7 Vissen

In beide beken is het voorkomen te verwachten van de juridisch zwaarder beschermde vissoort Kleine modderkruiper. Ook Bempje is te verwachten, maar deze soort is sinds 1 juli 2010 niet meer beschermd onder de Flora- en faunawet. Om het voorkomen van (beschermde) vissoorten vast te stellen zijn de beken en andere geschikte wateren met een steeknet onderzocht. Hiervoor is het oppervlaktewater steekproefsgewijs (hoge frequentie) vanaf de oever bemonsterd, waarbij de nadruk heeft gelegen op de meest kansrijke locaties zoals duikers, mondingen en plekken met rijke water- en oeverbegroeiingen.

2.8 Reptielen

De omgeving van Lemsele is nog één van de weinige gebieden in Twente waar Levendbarende hagedis voorkomt in agrarisch gebied. De soort houdt zich hier vooral op in schrale bermen langs oude houtwallen en onverharde wegen.

De soort is geïnventariseerd door potentieel leefgebied (bermen, zon beschenen houtwallen en heideterreintjes) af te lopen. Tevens zijn materialen gekeerd om na te gaan of zich hieronder reptielen ophouden. Om de kans op waarnemingen van reptielen te vergroten is het veldonderzoek op locaties waar reptielen verwacht werden, uitgevoerd op momenten met optimale weersomstandigheden om reptielen te inventariseren. Optimale weersomstandigheden zijn warm en zonnig weer (bij voorkeur tussen de 17 en 25 °C), weinig wind en geen regen.

Hierbij moet worden opgemerkt dat de inventarisatieperiode niet binnen de optimale tijd lag. Deze soorten kan het beste eind april of begin mei of juist in september geïnventariseerd worden omdat dan de diertjes het meest actief zijn.

2.9 Ongewervelden

In deze groep zijn geen zwaardere beschermde soorten te verwachten ter hoogte van de geplande maatregelen. Tijdens het veldbezoek is speciaal gelet op de aanwezigheid van geschikte biotopen voor beschermde ongewervelden en zijn eventuele waarnemingen van ongewervelden genoteerd.

3 FLORA- EN FAUNAONDERZOEK

3.1 Inleiding

Aan de hand van het veldonderzoek, eerder uitgevoerd onderzoek en bureauonderzoek is beoordeeld of juridisch zwaarder beschermde soorten aanwezig (kunnen) zijn binnen het werkgebied. In dit hoofdstuk wordt een beschrijving gegeven van de aangetroffen en te verwachten beschermde soorten in en in de directe omgeving van het onderzoeksgebied, met indien relevant weergave op kaartmateriaal.

Indien het noodzakelijk is om vervolgonderzoek uit te voeren of een ecologisch werkprotocol op te stellen dan wel een ontheffing annex artikel 75 van de Flora- en faunawet aan te vragen, dan wordt dit toegelicht bij de betreffende soort(groep). Dit is eveneens overzichtelijk weergegeven in een tabel in paragraaf 3.11. In paragraaf 3.2 wordt een toelichting geven op het opstellen van een ecologisch werkprotocol dan wel het aanvragen van een ontheffing.

3.2 Wettelijk kader

De Flora- en faunawet verplicht een ieder die ruimtelijke ingrepen of andere activiteiten wil ontplooiën, na te gaan in hoeverre dit negatieve effecten kan hebben op van nature in Nederland in het wild voorkomende planten- en diersoorten - ongeacht of deze beschermd zijn of niet. De zorgplicht van artikel 2 uit de Flora- en faunawet stelt dat optredende negatieve effecten zo veel mogelijk vermeden of geminimaliseerd dienen te worden. Voor schade aan juridisch zwaarder beschermde soorten kan de aanvraag van een ontheffing van de Flora- en faunawet bij het Ministerie van EL&I noodzakelijk zijn.

Aangepaste beoordeling ontheffingen Flora- en faunawet

Tot medio 2009 was het noodzakelijk voor het verwijderen, verstoren of beschadigen van een vaste verblijfplaats van zwaarder beschermde soorten een ontheffing op de Flora- en faunawet aan te vragen. Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling van ontheffingsaanvragen van de Flora- en faunawet voor ruimtelijke ingrepen aangepast. Sinds augustus van dat jaar wordt daardoor gewerkt volgens een nieuw stroomschema (zie bijlage I) en is het in veel gevallen niet meer noodzakelijk om een ontheffing van de Flora- en faunawet aan te vragen (Dienst regelingen 2009).

Voor tabel 1-soorten geldt bij ruimtelijke ontwikkelingen een automatische vrijstelling van artikel 75 van de Flora- en faunawet.

Voor tabel 2-soorten zijn drie opties mogelijk:

- Werken volgens de eisen van een goedgekeurde Gedragscode Flora- en faunawet;
- Het aanvragen van een ontheffing;
- Het opstellen van een ecologisch werkprotocol indien aangetoond kan worden dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort behouden blijft.

Overigens is het in de eerste twee gevallen ook noodzakelijk om een op de situatie toegesneden ecologisch werkprotocol op te stellen.

Voor tabel 3-soorten en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn zijn twee opties mogelijk:

- Het aanvragen van een ontheffing;
- Het opstellen van een ecologisch werkprotocol indien aangetoond kan worden dat de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats behouden blijft en dat de soort binnen het leefgebied succesvol kan (blijven) overwinteren, foerageren en/of voortplanten tijdens en na uitvoering van de plannen.

Hierbij geldt voor het aanvragen van ontheffing dat ook een ecologisch werkprotocol opgesteld moet worden waarin de te nemen mitigerende maatregelen beschreven worden.

3.3 Flora

Beschermde en bedreigde soorten

Op basis van het veldonderzoek en de opgevraagde gegevens van de provincie Overijssel kan geconcludeerd worden dat negen beschermde en zeven bedreigde (Rode Lijst) plantensoorten aanwezig zijn in of in de directe nabijheid van het onderzoeksgebied. De standplaatsen van de zwaarder beschermde soorten worden hieronder nader toegelicht.

Handijksmeden

Op het heiderestant Handijksmeden zijn de middelhoog beschermde Wilde Gagel, Kleine zonnedaauw en Klokjesgentiaan (tabel 2-soorten) aangetroffen. De Handijksmeden betreft een vochtig, deels vergrast dopheivegetatie. Wilde gagel is aanwezig langs de bospaden en Kleine zonnedaauw en Klokjesgentiaan zijn aangetroffen midden op het heiderestant (zie bijlage III-1). De groeiplaatsen van de soorten bevinden zich in het werkgebied van de geplande maatregelen.

Dotterbloemhooiland

Op het dotterbloemhooiland, gelegen op de Saasvelderesch en ten zuidwesten van het Gravenbos, is de middelhoog beschermde Brede Orchis (tabel 2-soort) aangetroffen. Voor de standplaats wordt er verwezen naar bijlage III-1. De beoogde maatregelen op in het dotterbloemhooiland betreft de kap van bomen.

Verspreid in het onderzoeksgebied zijn de laag beschermde (tabel 1-soort) Gewone dotterbloem, Gewone vogelmelk, Slanke sleutelbloem, Brede wespenorchis en Grasklokje aangetroffen.

Naast de reeds genoemde bedreigde soorten zijn ook Rode Lijst soorten Korenbloem, Blauwe knoop, Bruine snavelbies, Stekelbrem, Stijve ogentroost, Gewone veenbies en Witte snavelbies (Rode Lijst gevoelig), Kleine valerian (Rode Lijst bedreigd) en Grote leeuwklauw (Rode Lijst kwetsbaar) aanwezig binnen de invloedssfeer van de plannen (zie bijlage III-1).

Effect en vervolgstappen

Als gevolg van de uitvoering van de beoogde plannen kunnen mogelijk groeiplaatsen van de zwaarder beschermde Wilde gagel, Kleine zonnedaauw, Klokjesgentiaan en Brede orchis schade ondervinden. Wanneer de betreffende groeiplaatsen niet kunnen worden ingepast/ontzien, is het noodzakelijk vervolgstappen te nemen. Het betreft hier het nemen van mitigerende maatregelen om schade aan exemplaren te minimaliseren en te voorkomen van dat de functionaliteit van soorten achteruit gaat (onderstaande voorwaarden dienen nader uitgewerkt te worden in een ecologisch werkprotocol):

- In de optimale inventarisatieperiode van Wilde gagel (zomermaanden), Kleine zonnedaauw (mei-september), Brede orchis (eind mei-begin juli) en Klokjesgentiaan (eind juli-augustus) worden de exemplaren gemarkeerd met linten. In te passen groeiplaatsen kunnen daardoor tijdens de werkzaamheden eenvoudig ontzien worden;
- Planten op de gemarkeerde plekken die niet kunnen worden ingepast/ontzien, worden in de periode half augustus-november (buiten het groeiseizoen de soorten) uitgestoken en verplaatst naar een groeiplaats van de soorten in het onderzoeksgebied die wel ingepast wordt;
- Het verwijderen en terugplaatsen van de soorten vindt plaats onder begeleiding van een ter zake deskundige op het gebied van planten.

De groeiplaatsen van de laag beschermde plantensoorten en soorten van de Rode Lijst kunnen als gevolg van de werkzaamheden schade ondervinden. Voor deze soorten geldt echter een vrijstelling van de verbodsartikelen van de Flora- en faunawet en is het nemen van vervolgstappen niet nodig. Gezien de zeldzaamheid en kwetsbaarheid is het ecologisch wel wenselijk schade aan deze soorten (name soorten Grote

Leeuweklauw en Kleine valeriaan) te voorkomen of te minimaliseren door het nemen van bovengenoemde maatregelen voor zwaarder beschermde flora.

Globale beschrijving per biotoop

Onderstaand volgt een korte beschrijving van de overige aangetroffen soorten in het onderzoeksgebied, verdeeld over agrarische percelen, opgaande groenstructuren, oppervlaktewater, Handijksmeden en het dotterbloemhooiland.

Agrarische percelen

Op en langs de randen van agrarische percelen zijn met name graslandsoorten, ruigtesoorten en onkruiden aangetroffen waaronder Ridderzuring, Fluitenkruid, Scherpe boterbloem Perzikkruid, Witte klaver, Grote weegbree, Kropaar, Vogelmuur, Koninginnekruid en Grote brandnetel.

Opgaande groenstructuren

In de opgaande groenstructuren zijn onder andere de soorten Zomereik, Gewone braam, Wilde kamperfoelie, Bosanemoon, Bosandoorn, Geel nagelkruid, Dalkruid Klimop, Gewone vlier en Wilde lijsterbes aangetroffen.

Oppervlaktewater en oevers

In de watergangen en poelen en op de oevers hiervan zijn soorten van vochtige tot natte en voedselrijke omstandigheden met onder ander Moerasspirea, Echte koekoeksbloem, Bosbies, Rietgras, Gewone brunel, Moerasandoorn, Pitrus en Ruw walstro.

Handijksmeden

Op een heiderestant Handijksmeden zijn naast de beschermde soorten ook soorten aangetroffen als Dopheide, Struikheide, Pijpenstrootje, Rankende helmblom, Berk, Grove den, Kleine zonnedauw, Wilde gagel, Gewone veenbies en Bruine snavelbies. Ook is de bijzondere Klokjesgentiaan aanwezig.

Dotterbloemhooiland

Op het dotterbloemhooiland op de Saasvelderesch en ten zuidwesten van het Gravenbos, zijn soorten aangetroffen als Kale jonker, Ruw walstro, Moerasspirea, Echte koekoeksbloem, Tormetil, Gewone brunel, Wilde bertram, Gewone dotterbloem en Gewone engelwortel. Ook zijn er soorten aanwezig als Grote leeuweklauw, Slanke sleutelbloem, Brede orchis en Gewone vogelmelk.

3.4 Vleermuizen

Alle vleermuizen zijn opgenomen in Bijlage IV van de Habitatrichtlijn en tabel 3 van de Flora- en faunawet en daardoor strikt beschermd.

Potentiële verblijfplaatsen

Verblijfplaatsen van vleermuizen bevinden zich in donkere en voor vleermuizen bereikbare ruimten in bijvoorbeeld bomen, huizen en kelders. In te de kappen opgaande groenstructuren zijn geen ruimten aangetroffen die mogelijk geschikt zijn als vaste verblijfplaats van boombewonende vleermuizen.

In een populierenrij zijn echter wel enkele (Grote bonte spechten)holten aangetroffen die mogelijk geschikt zijn als potentiële vaste verblijfplaats van vleermuizen (bijlage III-2). Indien deze populieren gekapt worden, dient met behulp van een boomcamera onderzocht te worden of de holten geschikt zijn als potentiële vaste verblijfplaats. Indien dit het geval is, dient gericht onderzoek naar vleermuizen te worden uitgevoerd in de periode april-september.

Bebouwing wordt niet gesloopt, waardoor negatieve effecten op vaste verblijfplaatsen van gebouwbewonende vleermuizen kunnen worden uitgesloten.

Potentiële vliegroutes

Van veel vleermuissoorten is bekend dat zij gedurende lange tijd gebruik kunnen maken van dezelfde structuren voor de oriëntatie en daarlangs van hun verblijfplaats naar de foerageergebieden trekken. Vanwege dit traditiegetrouwe gedrag van

vleermuizen vormen bepaalde lijnvormige structuren (bijvoorbeeld rijen woningen, watergangen en singels) een belangrijk onderdeel van een vliegroute. Wanneer alternatieve structuren ontbreken zijn dergelijke structuren 'onmisbaar' en zodoende beschermd.

De voorgenomen plannen geven geen aanleiding schade te veronderstellen aan vliegroutes van vleermuizen. Er worden geen (onmisbare) opgaande lijnvormige structuren verwijderd die van belang kunnen zijn als vliegroute. Er worden wel delen van bospercelen en houtwallen verwijderd die een functie kunnen hebben als vliegroute. Er blijven echter te allen tijde voldoende alternatieve lijnvormige structuren aanwezig die als vliegroute kunnen fungeren. Negatieve effecten op vliegroutes van vleermuizen zijn dan ook niet te verwachten.

Potentieel foerageergebied

Vleermuizen foerageren op locaties waar insecten aanwezig zijn, bijvoorbeeld langs randen van bossen en bomenrijen of boven water. Foerageergebied van vleermuizen geniet binnen de Flora- en faunawetgeving echter geen juridische bescherming, tenzij het onmisbaar is voor het voortbestaan van een populatie.

Door de aanwezigheid van opgaande beplanting en oppervlaktewater wordt het plangebied naar verwachting door vleermuizen gebruikt als foerageergebied. Als gevolg van de herinrichting zal geen foerageergebied verloren gaan. Tijdens en na herinrichting blijft het onderzoeksgebied geschikt als foerageergebied.

3.5 Grondgebonden zoogdieren

Veldspitsmuis

Op korte afstand van het plangebied, een kilometerhok zuidelijker, zijn in braakballen resten gevonden van veldspitsmuis (snaak, 2008). Op enkele locaties in en binnen de invloedsfeer van het onderzoeksgebied is geschikt leefgebied van de strikt beschermde Veldspitsmuis (tabel 3-soort) aangetroffen (bijlage III-3 en kader 1). Het betreft hier met name houtwallen, bosranden en oevers van watergangen.

Leefgebied van Veldspitsmuis kan bijvoorbeeld verdwijnen als gevolg van het vergraven van potentieel leefgebied van deze soort. Wanneer dit het geval is, is het noodzakelijk om nader onderzoek uit te voeren naar het daadwerkelijke voorkomen van de soort. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek zal vast komen te staan of en zo ja, welke vervolgstappen benodigd zijn. Zo kan het voor Veldspitsmuis noodzakelijk zijn om ontheffing Flora- en faunawet aan te vragen, waarbij voorwaarden gesteld worden aan uitvoering van de geplande werkzaamheden. Hierbij kan gedacht worden aan het uitvoeren van de werkzaamheden in leefgebied van Veldspitsmuis in de periode september - februari, buiten de kwetsbare voortplantingsperiode van Veldspitsmuis.

Kader 1 Veldspitsmuis

Veldspitsmuis is gebonden aan droge ruigtevegetaties met een open structuur. Vaak is dominantie van de polvormende Kropaar aanwezig en komen daarnaast soorten voor als Boerenwormkruid en Grote brandnetel (kwijnend). Veelal zijn dergelijke vegetaties aanwezig langs opgaande beplanting (bijvoorbeeld bosranden, houtwallen, singels), maar lokaal kan deze vegetatie zich ook ontwikkelen in graslanden, bermen en beek- en slootoevers door het afwezig blijven van beheer.

Eekhoorn

In een bosperceel ten westen van Gammelke zijn twee nesten van de middelhoog beschermde Eekhoorn (tabel 2-soort) aangetroffen (zie bijlage III-4). Aangezien ook enkele (verse) vraatsporen zijn aangetroffen, wordt verwacht dat de nesten in gebruik zijn als vaste verblijfplaats.

Gezien de gemiddelde grootte van een territorium van Eekhoorn, maken de nesten naar verwachting deel uit van één territorium (zie ook kader 2). Zowel het betreffende bosgebied als de omliggende bosgebieden maken onderdeel uit van leefgebied van Eekhoorn. Enkele aangrenzende bospercelen, die overigens gehandhaafd blijven, zijn

ook onderzocht op de aanwezigheid van eekhoornnesten. Deze zijn hier niet aangetroffen.

Kader 2 Eekhoorn

Eekhoorns komen voor in loofbos, naaldbos of gemengd bos. De afmetingen van het leefgebied van eekhoorn variëren sterk; groottes van 2 tot 50 hectare zijn bekend. In een territorium gebruiken eekhoorns vaak één hoofdnest met daarnaast enkele reservenesten die afwisselend gebruikt worden. In totaal gaat het vaak om 4 à 7 stuks (Lange et al. 1994).

Een deel van het bosperceel waarin de eekhoornnesten zijn aangetroffen wordt gekapt. Als gevolg hiervan verdwijnen de twee verblijfplaatsen en gaat foerageergebied van Eekhoorn verloren. Onmisbaar foerageergebied gaat echter niet verloren, omdat te allen tijde voldoende foerageergebied aanwezig blijft. Bovendien worden er houtwallen en singels aangeplant die in de toekomst als foerageergebied voor Eekhoorn kunnen fungeren.

Gezien het mobiele karakter van Eekhoorn in combinatie met aangrenzende, te handhaven bospercelen in de omgeving, wordt verwacht dat in de omgeving voldoende alternatieve nestlocaties voorhanden zijn. Wanneer onderstaande mitigerende maatregelen worden genomen, wordt verwacht dat de functionaliteit van de vaste verblijfplaats van Eekhoorn niet achteruitgaat als gevolg van de herinrichting van het onderzoeksgebied (onderstaande voorwaarden dienen nader uitgewerkt te worden in een ecologisch werkprotocol):

Mitigerende maatregelen:

- Kapwerkzaamheden uitvoeren in de periode 15 september - 1 december (buiten de voortplantings- en winterrustperiode);
- Voorafgaand aan de bomenkap dient een ter zake kundige middels een veldbezoek vast te stellen of er bewoonde eekhoornnesten aanwezig zijn. Bij een dergelijke constatering dient de kap uitgesteld te worden totdat de (jonge) Eekhoorns het nest verlaten hebben. Indien het niet mogelijk is om de bomen op nesten te controleren - bijvoorbeeld door dichte takkenbegroeiing - worden de betreffende bomen vanaf de grond opgesnoeid. Dit geeft eventueel aanwezige Eekhoorns de mogelijkheid om uit te wijken.

Overige grondgebonden zoogdieren

In het onderzoeksgebied en in de directe omgeving ervan zijn verder een aantal vaste verblijfplaatsen van laag beschermde, kleine grondgebonden zoogdiersoorten te verwachten c.q. vastgesteld. Namelijk van Bosmuis, Rosse woelmuis, Huisspitsmuis, Tweekleurige bosspitsmuis, Veldmuis, Mol, Haas, Konijn, Egel, Wezel, Bunzing en Ree. De aanwezigheid van vaste verblijfplaatsen van andere dan genoemde zwaardere beschermde grondgebonden zoogdieren wordt gezien het ontbreken van geschikt biotoop niet verwacht.

Bij de beoogde werkzaamheden kunnen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele laag beschermde zoogdieren verloren gaan. Voor laag beschermde kleine zoogdieren geldt automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en faunawet, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze zoogdieren niet aan de orde is.

Schade aan algemene en laag beschermde zoogdieren kan -indien de planning van de werkzaamheden dit toelaat- geminimaliseerd worden door werkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de voortplantingsperiode (maart tot augustus). De minst schadelijke periode is september tot december (mits vorstvrij).

3.6 Broedvogels

Broedvogels met jaarrond beschermde nesten

In het onderzoeksgebied en binnen de invloedssfeer van de beoogde plannen zijn nestlocaties aangetroffen van Buizerd en Sperwer. Ook kunnen nestlocaties van jaarrond beschermde broedvogels als Huismus en uilensoorten als Kerkuil, Steenuil en Ransuil aanwezig zijn binnen de invloedssfeer van de plannen. Het functioneren van deze verblijfplaatsen en nesten en haar functionele leefomgeving kunnen in het geding zijn wanneer deze worden verwijderd of wanneer wijzigingen in de omgeving leiden tot

verlies van foerageergebied (bijvoorbeeld door kappen van bos en afgraven van landbouwgebied). In onderstaande tekst wordt hier nader opingegaan.

Buizerd

In een bosperceel ten westen van Gammelke is een (bewoond) horst van Buizerd aangetroffen (zie bijlage III-5). Tijdens het veldonderzoek zijn namelijk in de nabijheid van het horst enkele jonge Buizerds aangetroffen (bijlage III-5). De nabije omgeving van de broedlocatie wordt door de soort gebruikt als foerageergebied.

Als gevolg van kapwerkzaamheden zal de horst van Buizerd verdwijnen. Binnen het territorium van Buizerd (zie kader 3) blijven voldoende alternatieve broedlocaties aanwezig in de vorm van houtwallen, singels en bospercelen. Bovendien gaat geen essentieel onmisbaar foerageergebied verloren.

Kader 3 Buizerd

Een Buizerd neemt genoeg met vrijwel elk landschapstype, vooropgesteld dat enkele bomen aanwezig zijn om in te roesten en te nestelen. Afhankelijk van het voedselaanbod is de grootte van het territorium van Buizerd één tot meerdere vierkante kilometers. De gebieden waarin Buizerds jagen zijn groter, maar kunnen elkaar overlappen.

Wanneer onderstaande mitigerende maatregelen worden genomen, wordt verwacht dat de functionaliteit van de vaste verblijfplaats van Buizerd niet achteruitgaat als gevolg van de herinrichting van het onderzoeksgebied (onderstaande voorwaarden dienen nader uitgewerkt te worden in een ecologisch werkprotocol):

- kap van de bosschage waarin de horst zich bevindt buiten het broedseizoen (dat loopt van maart tot en met juli) van Buizerd;
- in het broedseizoen van Buizerd geen versturende werkzaamheden uitvoeren binnen een straal van circa 100 meter van de nestlocatie;
- voorafgaand aan de bomenkap dient een ter zake kundige middels een veldbezoek vast te stellen of de horst nog bewoond is. Bij een dergelijke constatering dient de kap uitgesteld te worden totdat de (jonge) Buizerds het nest verlaten hebben.

Sperwer

In een bosperceel ten westen van Gammelke is een (bewoonde) horst van Sperwer aanwezig (zie bijlage III-5). Bossen en bosranden in het onderzoeksgebied en een groot gebied daaromheen worden mogelijk gebruikt als foerageergebied.

Als gevolg van kapwerkzaamheden zal de horst van Sperwer verdwijnen. Binnen het territorium van Sperwer (zie kader 4) blijven voldoende alternatieve broedlocaties aanwezig in de vorm van brede singels en bospercelen. Bovendien gaat geen essentieel onmisbaar foerageergebied verloren.

Kader 4 Sperwer

Sperwers leven voornamelijk in bosgebieden (vaak naaldbos), maar ook in cultuurland en in steden. Gebreed wordt vooral in dichte naaldbossen. De grootte van het territorium van Sperwer omvat één tot meerdere vierkante kilometers. De gebieden waarin Sperwers jagen zijn groter, maar kunnen elkaar overlappen.

Wanneer onderstaande mitigerende maatregelen worden genomen, wordt verwacht dat de functionaliteit van de vaste verblijfplaats van Sperwer niet achteruitgaat als gevolg van de herinrichting van het onderzoeksgebied (onderstaande voorwaarden dienen nader uitgewerkt te worden in een ecologisch werkprotocol):

- kap van de bosschage waarin de vaste verblijfplaats zich bevindt buiten het broedseizoen van Sperwer (dat loopt van april tot en met juli);
- in het broedseizoen van Sperwer geen versturende werkzaamheden uitvoeren binnen een straal van circa 200 meter van de nestlocatie.
- voorafgaand aan de bomenkap dient een ter zake kundige middels een veldbezoek vast te stellen of de verblijfplaats nog bewoond is. Bij een dergelijke constatering dient de kap uitgesteld te worden totdat de (jonge) Sperwers het nest verlaten hebben;

Grote gele kwikstaart

Aangezien het onderzoek pas kon worden opgestart aan het eind van het broedseizoen van Grote gele kwikstaart, was het niet meer mogelijk om deze soort mee te nemen tijdens het veldonderzoek.

De Vogelwerkgroep Twente¹ geeft aan dat er in 2011 en de jaren ervoor geen broedgevallen van Grote gele kwikstaart in zowel het onderzoekstraject langs de Saasvelderbeek als de Lemselerbeek zijn aangetroffen. De soort wordt zodoende ook niet broedend verwacht in het onderzoeksgebied.

Uilen en Huismus

Van jaarrond beschermde uilensoorten en Huismus zijn geen nestlocaties in het onderzoeksgebied aangetroffen. Deze wordt gezien het ontbreken van potentiële nestlocaties ook niet verwacht.

Foerageergebied uilen en Huismus

Het is echter niet uit te sluiten dat één of enkele jaarrond beschermde uilensoorten en/of Huismus broedend aanwezig zijn op één van de nabijgelegen (te handhaven) erven. Het foerageergebied van deze soorten kan in het geding zijn als een belangrijk deel van het foerageergebied (tijdelijk) verdwijnt door bijvoorbeeld vergraving van percelen.

Als gevolg van de uitvoering van de beoogde ingrepen (zie bijlage II) kan (tijdelijk) beperkte oppervlakte van het foerageergebied van jaarrond beschermde uilen en/of Huismus ongeschikt worden. In het plangebied en directe omgeving blijft echter voldoende foerageergebied in de vorm van tuinen, bos- en perceelsranden voorhanden. Zodoende is niet te verwachten dat de functionaliteit van de leefomgeving van eventueel (broedende) jaarrond beschermde uilen en Huismussen achteruit gaat als gevolg van de herinrichting van het onderzoeksgebied.

Overige jaarrond beschermde broedvogels

Voor de aanwezigheid van andere (broedplaatsen van) vogelsoorten waarvan de broedplaatsen jaarrond beschermd zijn, zijn in en in de directe omgeving geen aanwijzingen gevonden. Deze worden ook niet verwacht binnen het onderzoeksgebied zoals weergegeven op bijlage II.

Overige soorten

In het onderzoeksgebied zijn verder meer algemeen voorkomende vogelsoorten van bos en struweel zoals Merel, Roodborst, Winterkoning, Vink, Tjiftjaf, Fitis, Spreeuw, Geelgors, Gekraagde roodstaart, Houtduif, Zwarte kraai, Gaai, Goudhaantje, Kuifmees en Zwarte mees aangetroffen en te verwachten. In het oppervlaktewater zijn soorten als Meerkoet, Waterhoen en Wilde eend broedend te verwachten.

Alle broedvogels zijn gedurende hun broedseizoen beschermd en mogen in deze periode niet verstoord of geschaad worden. Als broedseizoen wordt gehanteerd: periode van nestbouw, periode van broed op de eieren en de periode dat de jongen op het nest gevoerd worden. Voor verstoring tijdens het broedseizoen van een vogel wordt geen ontheffing verleend.

Werkzaamheden die potentiële broedbiotopen van vogels verstoren of beschadigen dienen buiten het broedseizoen van de aanwezige vogels te worden gestart. Voor de meeste van de aanwezige soorten kan de periode tussen half maart en half juli worden aangehouden als broedseizoen. De broedperiode verschilt per soort en soms ook per jaar en in het kader van de Flora- en faunawet wordt voor het broedseizoen geen standaardperiode gehanteerd. Van belang is of een broedgeval wordt verstoord, ongeacht de datum. Indien op een locatie geen broedende/nestelende vogels aanwezig zijn, mag het aanwezige potentiële broedbiotoop ook tijdens het broedseizoen verwijderd worden.

¹ Contactpersoon de heer Peter van den Akker

3.7 Vissen

In enkele nabijgelegen kilometerhokken zijn waarnemingen bekend van de beschermde Kleine modderkruiper (tabel 2-soorten). In zowel de Saasvelder- als Lemselerbeek zijn echter geen beschermde vissoorten bekend (Crombaghs et al. 2002). Tijdens het veldonderzoek zijn ook geen beschermde vissoorten aangetroffen. Op basis van de intensiteit van het onderzoek worden beschermde vissoorten ook niet verwacht binnen de invloedsfeer van de werkzaamheden.

Wel is Rode Lijstsoort Vetje (status kwetsbaar) en zijn de niet beschermde vissoorten Bermpje, Riviergrondel, Tiendoornige stekelbaars en Driedoornige stekelbaars aangetroffen. Het nemen van vervolgstappen voor de soortgroep vissen is in deze situatie niet aan de orde.

3.8 Amfibieën

Zwaarder beschermde soorten

In enkele uurhokken waarin het onderzoeksgebied gelegen is, zijn waarnemingen bekend van zwaarder beschermde soorten als Poelkikker, Heikikker en Kamsalamander (Ravon.nl en Waarneming.nl). Ten tijde van het veldbezoek zijn geen waarnemingen gedaan van deze zwaarder beschermde soorten. Met uitzondering van Kamsalamander worden deze op basis van het ontbreken van geschikt biotoop en het uitgevoerde veldonderzoek ook niet verwacht.

Kamsalamander

Op het erf van een woning aan de Deurningerstraat is een poel aangetroffen die geschikt is als voortplantingslocatie voor de strikt beschermde Kamsalamander (tabel 3-soort en Rode Lijst kwetsbaar). Daarnaast is geschikt overwinteringsbiotoop aanwezig in de bosschage in de directe omgeving van de genoemde poel en in een iets ten zuiden gelegen (ruige) sloot (bijlage III-6). Aangezien de poel op particulier terrein is gelegen en er geen toestemming was om deze te bemonsteren heeft geen gericht onderzoek naar de soort plaats kunnen vinden.

Aangezien de betreffende poel behouden blijft, zal geen schade optreden aan eventueel voortplantende exemplaren.

Omdat Kamsalamanders vaak op het land overwinteren kunnen in de oevers van te dempen sloot in principe wel incidenteel overwinterende exemplaren aanwezig zijn. Overigens bevindt zich buiten het plangebied veel aantrekkelijker overwinteringsbiotoop in de vorm van diverse bospercelen en ruige slootkanten, dus van onmisbaar overwinteringsgebied is zeker geen sprake.

Om schade aan de strikt beschermde Kamsalamander met zekerheid te voorkomen dient het dempen van de sloot te worden uitgevoerd buiten de overwinteringsperiode van amfibieën. Deze overwinteringsperiode loopt globaal van eind oktober tot en met maart. Wanneer dit niet mogelijk is, dient middels nader onderzoek te worden nagegaan of een populatie van de soort aanwezig is in de nabijgelegen poel. De optimale inventarisatieperiode voor Kamsalamander is maart-juli.

Laag beschermde soorten

In het onderzoeksgebied zijn de laag beschermde (tabel 1-soort) amfibieën Bastaardkikker, Bruine kikker, Gewone pad en Kleine watersalamander aangetroffen en/of te verwachten. Permanent oppervlaktewater vormt geschikt voortplantingsbiotoop. De waterbodem, de aanwezige ruige randen van de sloten en strooisellaag/ruigte vormen daarnaast overwinteringsgebied voor genoemde soorten. Voor deze laag beschermde soorten geldt in deze situatie automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en faunawet. Ook schadebeperkende maatregelen zijn niet noodzakelijk, maar wel wenselijk. Schade kan geminimaliseerd worden door de inrichtingswerkzaamheden zoveel mogelijk uit te voeren buiten de voortplantings- en overwinteringsperiode. De maanden september en oktober zijn in de regel het meest geschikt voor het uitvoeren van werkzaamheden.

3.9 Reptielen

Het onderzoek naar reptielen heeft zich met name gericht op enkele voor reptielen geschikte locaties, bestaande uit voormalige heidevelden en schrale bermen. Omdat de inventarisatie uitgevoerd is in juli, na de meest geschikte periode om levendbarende hagedis waar te nemen (april/mei), geven de resultaten geen volledig beeld. Ondanks dat het terrein geschikt lijkt en uit enkele nabijgelegen kilometerhokken ook levendbarende hagedis bekend is, zijn geen exemplaren aangetroffen.

Potentieel leefgebied voor Levendbarende hagedis is aanwezig in het heiderestant ten zuiden van de Postweg (Handijksmeden). Het betreft hier een vochtig, grotendeels vergraste dopheivegetatie. Om zekerheid te krijgen over de aan- of afwezigheid van Levendbarende hagedis in de Handijksmeden, is het noodzakelijk om aanvullend onderzoek naar de soort uit te voeren in de optimale inventarisatieperiode (april/mei of september). Deze periodes zijn aanzienlijk beter omdat de diertjes dan een veel grotere activiteit vertonen en dus eenvoudiger waar te nemen zijn. Aan de hand van de uitkomsten van dit onderzoek zal vast komen te staan of en zo ja, welke vervolgstappen benodigd zijn.

Hoewel voor levendbarende hagedis ook gewerkt mag worden met een werkprotocol, waarbij er van uitgegaan wordt dat de soort er zit, is dit in deze situatie waarschijnlijk niet uitvoerbaar. Dit omdat het hele heideterrein geplagd gaat worden en nu nog niet bekend is welke delen van dit terrein het (primaire) leefgebied vormen. Hierdoor kan geen gericht rekening gehouden worden met deze delen door ze te ontzien of bijvoorbeeld handmatig te bewerken.

Overige reptielen worden op basis van het veldonderzoek in combinatie met bekende verspreidingsgegevens niet verwacht in het plangebied.

3.10 Ongewervelden

Dagvlinders en libellen

Tijdens het veldonderzoek zijn geen waarnemingen gedaan van beschermde dagvlinders en libellen. Wel is Rode Lijst dagvlinder Groot dikkopje (status gevoelig) en zijn onder andere de niet beschermde dagvlinders Koolwitje, Bont zandoogje, Boomblauwtje, Koevinkje en Kleine vos aangetroffen.

Beschermde dagvlinder- en libellensoorten zijn voor hun voortplanting gebonden aan zeer specifieke habitats. Wegens het ontbreken van dergelijke habitats worden in deze soortgroepen geen beschermde soorten verwacht.

Mieren

Beschermde mierensoorten zijn voornamelijk gebonden aan droge, open (naald)bossen en heideterreinen. Op het (voormalige) heideterrein ten zuiden van de Postweg is een nestkoepel van Kale of Behaarde rode bosmier aangetroffen (tabel 1-soorten). Overige beschermde mieren zijn niet aangetroffen en worden op basis van het veldonderzoek en terreingesteldheid ook niet verwacht.

Bij de beoogde werkzaamheden kunnen exemplaren en verblijfplaatsen van enkele laag beschermde moeren verloren gaan. Voor laag beschermde mieren geldt automatisch vrijstelling van de verbodsartikelen uit de Flora- en faunawet, waardoor het nemen van vervolgstappen voor deze soortgroep niet aan de orde is. Wel is het wenselijk de nestkoepel te ontzien, zeker omdat dit vrij eenvoudig is door het uitrasteren van het object tijdens de werkzaamheden.

Kevers

In Nederland komen/kwamen vijf beschermde keversoorten voor. Juchtleerkever en Heldenbok zijn al sinds de jaren '70 niet meer in Nederland waargenomen (Huijbregts 2003). Drie beschermde keversoorten komen nog wel voor in Nederland (Vliegend hert, Gestreepte waterroofkever en Brede geelgerande waterroofkever). In het onderzoeksgebied is geen geschikt biotoop aanwezig voor deze soorten. Het voorkomen van Vliegend hert, Gestreepte waterroofkever en Brede geelgerande waterroofkever kan zodoende worden uitgesloten.

Weekdieren

Twee soorten weekdieren zijn in Nederland beschermd onder de Flora- en faunawet, namelijk Bataafse stroommossel en Platte schijfhoren (beide Ffwet tabel 3 en HRL bijlage IV). Binnen de locaties is geen geschikt biotoop aanwezig voor deze soorten. Het voorkomen van Bataafse stroommossel en Platte schijfhoren kan zodoende worden uitgesloten.

3.11 Samenvatting te nemen vervolgstappen

In onderstaand schema is per aangetroffen of verwachte juridisch zwaarder beschermde soort(groep)en weergegeven of vervolgstappen moeten worden genomen. Daarnaast is ten aanzien van de laag beschermde soorten weergegeven welke mitigerende maatregelen wenselijk zijn. Hieruit blijkt dat nader onderzoek naar twee soorten nog wenselijk is, namelijk naar levendbarende hagedis en veldspitsmuis.

Het onderzoek naar levendbarende hagedis kan in september nog uitgevoerd worden, waarbij op een geschikte dag (niet te warm, licht bewolkt) het hele heideterrein systematisch wordt afgezocht naar activiteit. Indien mogelijk is onderzoek in april/mei echter een betere optie.

Onderzoek naar veldspitsmuis kan het beste uitgevoerd worden in het najaar, waarbij de hoogste vangkans ligt in september (ervaringen EecoGroen). Omdat dergelijk onderzoek enige voorbereiding vraagt, is start hiervoor op zeer korte termijn wenselijk.

Soort(groep)	Vervolgstep(en)
Zwaarder beschermde soorten	
Kleine zonnedaauw	Verwerken in ecologisch werkprotocol (indien gewenst ontheffing)
Wilde gagel	Verwerken in ecologisch werkprotocol (indien gewenst ontheffing)
Eekhoorn	Verwerken in ecologisch werkprotocol (indien gewenst ontheffing)
Veldspitsmuis	Aanvullend onderzoek indien potentieel leefgebied wordt aangetast Indien nodig ontheffing of verwerken in ecologisch werkprotocol
levendbarende hagedis	Aanvullend onderzoek Indien nodig ontheffing of verwerken in ecologisch werkprotocol
Broedvogels algemeen	Uitvoering buiten broedseizoen (loopt globaal van half maart tot half juli)
Buizerd	Verwerken in ecologisch werkprotocol (indien gewenst ontheffing)
Sperwer	Verwerken in ecologisch werkprotocol (indien gewenst ontheffing)
Kamsalamander	Verwerken in ecologisch werkprotocol (indien gewenst ontheffing)
Laag beschermde soorten	
Flora	Groeiplaatsen ontzien of uitsteken en verplaatsen
Zoogdieren	Uitvoering in september tot december (mits vorstvrij)
Amfibieën	Uitvoering in september - oktober (mits vorstvrij)

4 NATUURBESCHERMINGSWET

4.1 Wettelijk kader

Wijze van toetsen

In de Natuurbeschermingswet is de bescherming geregeld van Habitat- en Vogelrichtlijngebieden - de Natura 2000-gebieden - en Beschermde Natuurmonumenten. De beschermde waarden van een Natura 2000-gebied worden uitgedrukt in de vorm van instandhoudingsdoelstellingen voor habitattypen, habitatsoorten (plant- en diersoorten) en vogels.

Iedereen die vermoedt of kan weten dat zijn handelen of nalaten, gelet op de instandhoudingsdoelstelling, nadelige gevolgen voor een Natura 2000-gebied kan hebben, is verplicht deze handelingen achterwege te laten of te beperken als dit niet mogelijk is (Ministerie LNV 2005). Ook voor plannen geldt dat goedkeuring noodzakelijk is van bevoegd gezag. In de directe omgeving van de Saasvelderbeek liggen drie Natura 2000-gebieden: Landgoederen Oldenaal, Lonnkermeer en de Lemselermaten. De provincie waarbinnen het grootste gedeelte van de impact op een Natura 2000-gebied optreedt, wordt in de regel aangemerkt als zijnde bevoegd gezag. In het geval van de bovengenoemde Natura 2000-gebieden is dit Gedeputeerde Staten van de provincie Overijssel.

Om goedkeuring of vergunning te verkrijgen dient de initiatiefnemer van een (mogelijk) schadelijke activiteit of ingreep informatie aan te leveren over de effecten op instandhoudingsdoelstellingen in de vorm van een zogenaamde habitattoets. Dit wordt door het bevoegd gezag getoetst. Voorafgaande aan de daadwerkelijke toetsing wordt vaak een verkennend (oriënterend) onderzoek uitgevoerd. In de oriëntatiefase wordt onderzocht of de activiteit (plan, project of handeling) tegen het licht van de instandhoudingsdoelstellingen, schadelijke gevolgen kan hebben voor een Natura 2000-gebied en zo ja, of deze gevolgen significant kunnen zijn. De gevolgen moeten beoordeeld worden in samenhang met die van andere plannen en projecten. Dit laatste wordt aangeduid met cumulatieve effecten.

Toetsingen

In 2008 is door EcoGroen Advies al een habitattoets uitgevoerd waarbij het landinrichtingsplan als geheel is getoetst (De Vries, 2008). Deze toetsing is opgedeeld in twee hoofd onderdelen: de effecten van de agrarische bedrijfsverplaatsingen en de hydrologische effecten van het beekherstel. Omdat sinds 2008 enkele wijzigingen in benadering en beoordeling van de Natuurbeschermingswet hebben plaatsgevonden, wordt in dit hoofdstuk hier nog kort op ingegaan.

De belangrijkste wijzigingen hebben betrekking op de beoordeling van effecten van stikstof- en ammoniak emissies en deposities. De belangrijkste punten hierbij zijn of bij een overschrijding van de kritische depositiewaarde altijd sprake is van significant negatieve effecten, welke mate van toename nog toelaatbaar is (in percentages mol stikstof per hectare per jaar) en of er sprake mag zijn van saldering.

In onderliggend rapport wordt echter alleen de herinrichting van de beek en de aangrenzende percelen getoetst en wordt niet ingegaan op eventuele alternatieve, meer recent toegepaste benaderingen om effecten van stikstof en ammoniak te beoordelen. Dit is overigens ook niet (meer) van toepassing omdat de vergunning voor de bedrijfsverplaatsingen van het landinrichtingsproject inmiddels afgegeven is (kenmerk 2009/0187434).

4.2 Natura 2000-gebieden

Selectie

Op basis van de geplande ingrepen langs de beken, de afstand tot de Natura 2000-gebieden en de inrichting en gebruik van het tussengelegen landschap kunnen negatieve effecten op de gebieden Landgoederen Oldenzaal en Lonnekermeer op voorhand al worden uitgesloten. Deze conclusie is ook door De Vries in 2008 gesteld. Alleen op de Lemselermaten zijn mogelijk nog effecten te verwachten, gezien de korte afstand tussen het Natura 2000-gebied en de beken die heringericht worden.

Lemselermaten

Het Natura 2000-gebied de Lemselermaten bevat vochtige heiden, schrale graslanden en moerasbos. Het ligt langs de Weerselerbeek en Dollandbeek, aan de westelijke voet van de stuwwal van Oldenzaal. In dit reliëfrijke, kleinschalige landschap treedt op laaggelegen plekken basenrijk grondwater uit. In het verleden lag hier een reeks van maten met orchideeënrijk kalkmoeras, maar van deze soortenrijke graslanden resteren nog slechts enkele maatjes. De begroeiingen zijn uitzonderlijk soortenrijk met meer dan veertig soorten hogere planten en mossen op enkele vierkante meters, met onder andere vetblad, vlozeggen en breedbladig wollegras. In de ondergroei van de elzenbroekbossen en in de zeggenvegetaties komt verspreid de zeggenkorfslak voor.

Het gebied Lemselermaten is aangewezen als speciale beschermingszone voor zes habitattypen en één habitatrictlijnsoorten (tabel 2 en Bijlage IV):

Habitattypen:

- Zwakgebufferde vennen
- Vochtige heiden
- Droge heiden
- Overgangs- en trilvenen

- Kalkmoerassen
- Vochtige alluviale bossen

Habitatsoorten:

- Zeggenkorfslak

Tabel 2. Instandhoudingsdoelstellingen Lemselermaten. Legenda: SVI landelijk: Landelijke Staat van Instandhouding (-- zeer ongunstig; - matig ongunstig, + gunstig) = Behoudsdoelstelling > Verbeter- of uitbreidingsdoelstelling. * Prioritair habitatype; voor deze soorten en/of habitattypen gelden iets andere criteria bij de selectie van Natura 2000-gebieden en een zwaarder beschermingsregime onder de Natuurbeschermingswet.

		SVI Landelijk	Doelstelling		
			Oppervlak	Kwaliteit	Populatie
Habitattypen					
H3130	Zwakgebufferde vennen	-	=	=	
H4010A	Vochtige heiden	-	>	>	
H4030	Droge heiden	--	>	>	
H7140A	Overgangs- en trilvenen	--	>	>	
H7230	Kalkmoerassen	--	>	=	
H91E0C	*Vochtige alluviale bossen	-	=(<)	>	
Habitatsoorten					
H1016	Zeggekorfslak	--	=	>	=

4.3 Mogelijke effecten

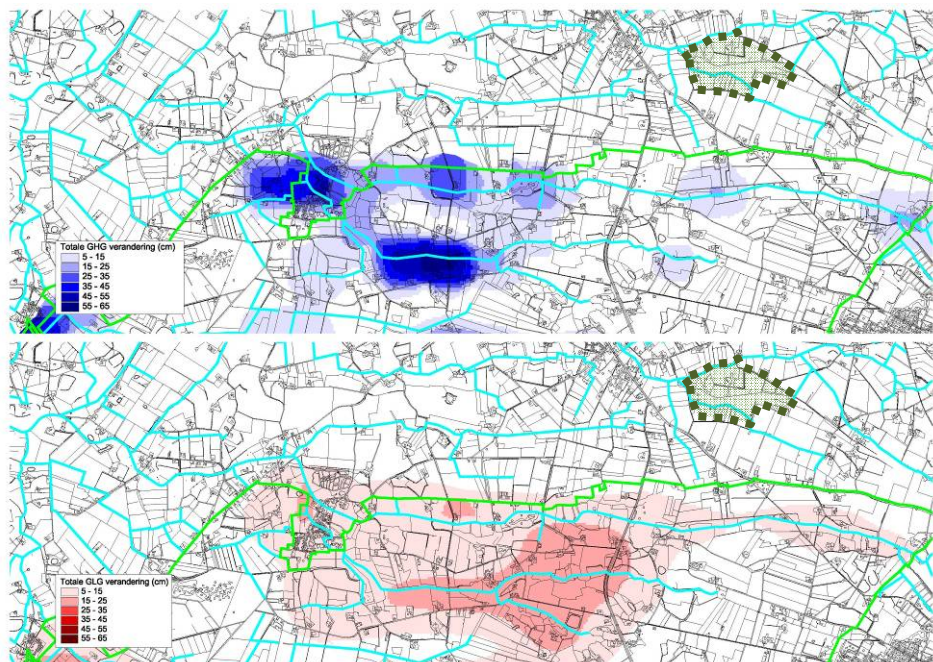
In De Vries (2008) is al een selectie gemaakt van de mogelijke effecten van de herinrichting van het gebied Saasveld-Gammelke. Hieruit blijkt dat diverse factoren die (mogelijk) een negatief effect hebben op de aangewezen waarden op voorhand al uitgesloten kunnen worden. Dit omdat deze bijvoorbeeld geen relatie hebben met het plan of het gebied. Door deze selectie blijven alleen de effecten verzuring, vermessing en effecten op de waterhuishouding (verdroging, vernatting en wijzigingen in stroomsnelheid en overstromingsfrequentie) over.

Verzuring en vermesting zijn in de toetsing van De Vries al beschreven waarbij wordt geconcludeerd dat door de uitplaatsing van agrarische bedrijven per saldo de depositie afneemt en dat geen negatieve effecten verwacht worden (tevens is hiervoor al een vergunning verleend). Door de geplande herinrichting wordt overigens geen verzuring of vermesting verwacht. Alleen de gevolgen door wijzigingen in de waterhuishouding blijven hierdoor over als mogelijke negatieve effecten over.

4.4 Gevolgen waterhuishouding

Net als veel andere beken in Twentse was in de natuurlijke situatie waarschijnlijk nauwelijks sprake van een beekloop maar meer van een natte laagte waardoor het water langzaam zijn weg vond. Voor een verbetering van het landgebruik was regulering van de waterstroom en -stand wenselijk, waarvoor (meestal) op het laagste deel de beekloop extra geaccentueerd werd door enige verdieping. Hierdoor werd het water sneller en geconcentreerder afgevoerd waardoor de aangrenzende percelen langer en efficiënter (agrarisch) gebruikt konden worden. Door vervolgens lokaal dammen of stuwtes te plaatsen kon het waterpeil verder gereguleerd worden. In de loop van de tijd is de beek niet alleen gereguleerd maar is ook de loop van de beek gewijzigd, meestal met als doel het verbeteren van de (grond)waterhuishouding of een efficiënter grondgebruik. Door deze vergravingen en de hiermee veroorzaakte versnelde waterafvoer van omliggende agrarische percelen (drainagebuizen) hebben de Saasvelder- en de Gammelkerbeek te maken met een verstoord hydrologisch systeem en verstoord dynamiek. Dit heeft niet alleen effect op de beek zelf, maar ook op de vegetaties die afhankelijk zijn kwel, stagnatie en trage afvoer. De gevolgen van de ingrepen in het verleden zijn dan ook zichtbaar aan de (zeer) slechte staat van instandhouding van veel van de vegetatietypen van de Lemselermaten.

In het kader van de landinrichting worden dan ook enkele herstelmaatregelen uitgevoerd ten gunste van dergelijke vegetatietypen langs de Saasvelder- en Gammelkerbeek. Naast onder andere afplaggen van (voormalige) agrarische percelen ten gunste van schraalgraslandvegetaties en de aanplant van bos wordt ook de beekbodem verhoogd. Deze verhoging van de beekbodem moet bijdragen aan het verhogen van de grondwaterstand, het beperken van de afvoer en het dempen van de dynamiek. Dit zijn effecten die in essentie ook gunstig kunnen zijn voor de kwetsbare vegetaties in de Lemselermaten. De verdroging wordt verminderd en de dynamiek van zowel de stroomsnelheid als de dynamiek van de beek worden verkleind. Omdat de verhoging van de grondwaterstand ook buiten het daadwerkelijk her in te richten

Figuur X. Effecten van grondwaterstandstijgingen landinrichting Saasveld-Gammelke (bron: Regge en Dinkel uit De Vries (2008)). De Lemselermaten ligt in de noordoosthoek van de figuur.

gebied effecten heeft, kan dit ook leiden tot ongewenste (te veel) vernatting van bijvoorbeeld de Lemselermaten.

Uit modellen van het waterschap Regge en Dinkel blijkt dat de verhoging van de grondwaterstand rond de Saasvelder- en Gammelkerbeek geen effect heeft op de grondwaterstand van de Lemselermaten (figuur 2) (De Vries, 2008). Sinds het opstellen van de habitattoets in 2008 zijn er geen wijzigingen doorgevoerd in het plan en is ook het model niet gewijzigd. De conclusie uit 2008 kan dan ook overgenomen worden. De verwachting is dat met name maatregelen bovenstrooms van het Natura 2000-gebied effect een effect zullen hebben. Hierbij moet gedacht worden aan herstel van grondwaterstromingen, verbetering van de waterkwaliteit en het minder snel afvoeren van het (grond) water.

4.5 Conclusie

Geconcludeerd wordt dat de geplande inrichtingsmaatregelen geen negatieve effecten zullen hebben op het Natura 2000-gebied Lemselermaten of andere Natura 2000-gebieden. Het gebied ligt buiten de invloedssfeer van de maatregelen. De verwachting is dat met namen maatregelen of ingrepen bovenstrooms van het Natura 2000-gebied (ten oosten) een effect zullen hebben op de kwaliteit er van. De beide beken liggen grotendeels benedenstrooms en liggen tevens in een ander stroomgebied, waardoor effecten als gevolg van wijzigingen in waterstanden van zowel de beken als het grondwater geen effect hebben op de Lemselermaten.

De maatregelen zullen uiteindelijk wel een positieve bijdragen kunnen leveren aan het herstel van de habitats en het leefgebied van de aangewezen waarden van de Lemselermaten. Door de vernatting van dit gebied kan ook het aangrenzende gebied, waar de Lemselermaten een onderdeel van is, beter hersteld worden. Gezien de kwetsbaarheid van zowel de vegetaties als de zeggekorfslak zijn gerichte en zorgvuldige maatregelen wel noodzakelijk.

5 GERAADPLEEGDE BRONNEN

- Bode A.D., A.J. Dijkstra, B. Hoekstra, R. Hoeve & R. Zollinger (1999). De Zoogdieren van Overijssel. Voorkomen, verspreiding en ecologie van de in het wild levende zoogdieren.
- Broekhuizen S., B. Hoekstra, V. van Laar, C. Smeenk & J.B.M. Thissen (1992). Atlas van de Nederlandse zoogdieren. KNNV Uitgeverij, Utrecht.
- Creemers R.C.M. & J.J.C.W. van Delft (RAVON Redactie) (2009). De amfibieën en reptielen van Nederland. - Nederlandse Fauna 9. Nationaal Historisch Museum Naturalis, European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Crombaghs B.H.J.M., Berg, N. van den & A.B. Goutbeek (2002). Vissen in Overijssel. Verspreidingsatlas van zoetwatervissen in stromende en stilstaande wateren in Overijssel.
- De Vries, E. (2008). Habitattoets Landinrichting Saasveld Gammelke - voortoets procedure Habitatrichtlijn artikel 6. Ecogroenrapport 08139. EcoGroen Advies BV., Zwolle
- Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet.
- Heusden W.R.M. van & S.J. Vreugdenhil (2008). Handreiking Flora- en faunawet; Voor werkzaamheden en activiteiten in het kader van bestendig gebruik, bestendig beheer en onderhoud en ruimtelijke inrichting en ontwikkeling. Dienst Landelijk Gebied, Ministerie van LNV. Versie 1.1, concept.
- Lange, E., P. Twisk, A. van Winden & A. Diepenbeek (1994). Zoogdieren van West-Europa. Uitgegeven door de KNNV.
- Nöllert A. & C. Nöllert (2001). Amfibieëngids van Europa. Tirion Uitgevers BV, Baarn.
- Ministerie van LNV (2004). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna (www.minlnv.nl).
- Ministerie van LNV (2009). Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.
- Ministerie van EL&I. Natura 2000-gebieden. (www.synbiosys.alterra.nl/natura2000)
- Provincie Overijssel (www.overijssel.nl).
- Provincie Overijssel (2000). Atlas van de flora van Overijssel; Een overzicht van de verspreiding van wilde plantensoorten in de provincie Overijssel betreffende de periode 1975-1998. Concept versie. Zwolle.
- Provincie Overijssel (2011). Basisbestand Milieuinventarisatie. Provincie Overijssel, Zwolle. Flora gegevens uit de periode 1980 - 2008.
- RAVON Reptielen Amfibieën Vissen Onderzoek Nederland (www.ravon.nl).
- Snaak (2008). Prooidieren kerkuil in Noordoost-Nederland en het graafschap Bentheim 1992-2007; Verspreidingsonderzoek van 14 prooidieren en morfologische verschillen tussen de processus zygomaticus van de gewone en de tweekleurige bosspitsmuis. Natuur en milieuvereniging 'Het Stroomdal', Zuidoost-Drenthe. Schoonebeek.
- SOVON Vogelonderzoek Nederland (2002). Atlas van de Nederlandse Broedvogels 1998 tot 2000. - Nederlandse Fauna 5. Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, KNNV Uitgeverij en European Invertebrate Survey-Nederland, Leiden.
- Telmee.nl
- Twisk P., A. van Diepenbeek & J. P. Bekker (2010). Veldgids Europese zoogdieren. KNNV uitgeverij, Zeist.

BIJLAGEN

BIJLAGE I: WETTELIJK KADER

Flora- en faunawet

Inleiding

Sinds 1 april 2002 is de Flora- en faunawet van kracht. Onder de Flora- en faunawet zijn ongeveer 500 soorten in Nederland aangewezen als beschermde dier- of plantensoort. De doelstelling van de wet is de bescherming en het behoud van de gunstige staat van instandhouding van in het wild levende plant- en diersoorten. Het uitgangspunt van de wet is 'nee, tenzij'. Dit betekent dat activiteiten met een schadelijk effect op beschermde soorten in principe verboden zijn.

De Flora- en faunawet kent een groot aantal verbodsbepalingen die samenhangen met ruimtelijke ingrepen, plannen en projecten. Zo is het verboden beschermde inheemse planten te plukken of te beschadigen en geldt voor beschermde dieren een verbod op het doden, verwonden en opzettelijk verontrusten. Ook is het verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van beschermde inheemse dieren te beschadigen of te verstoren of eieren te rapen of te vernielen. De verbodsbepalingen betreffende planten op hun groeiplaats zijn opgenomen in artikel 8. De verbodsbepalingen betreffende dieren in hun natuurlijke leefomgeving zijn vermeld in artikel 9 tot en met 12.

Van het verbod op schadelijke handelingen ('nee') kan onder voorwaarden ('tenzij') worden afgeweken, met een ontheffing of vrijstelling. Het verlenen hiervan is de bevoegdheid van de minister van Economische Zaken, Landbouw & Innovatie (EL&I), of, in geval van beheer en schadebestrijding, van gedeputeerde staten van de provincies.

Beschermde dier- en plantensoorten

Beschermde inheemse planten- en diersoorten zijn bij algemene maatregel van bestuur aangewezen. Het zijn soorten die van nature in Nederland voorkomen en die in hun voortbestaan worden bedreigd of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd. Ook zijn soorten aangewezen die niet noodzakelijkerwijs in hun voortbestaan worden bedreigd, maar wel bescherming genieten ter voorkoming van overmatige benutting.

De volgende diersoorten zijn beschermd volgens de Flora- en faunawet:

- 1) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *zoogdieren*, met uitzondering van gedomesticeerde dieren en met uitzondering van de zwarte rat, de bruine rat en de huismuis;
- 2) Alle van nature op het Europese grondgebied van de Lidstaten van de Europese Unie voorkomende soorten *vogels* met uitzondering van gedomesticeerde vogels;
- 3) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *amfibieën en reptielen*;
- 4) Alle van nature in Nederland voorkomende soorten *vissen*, met uitzondering van de soorten waarop de Visserijwet 1963 van toepassing is;
- 5) Een aantal ongewervelden (onder andere *insecten, libellen en kevers*) die in hun voortbestaan bedreigd zijn of het gevaar lopen in hun voortbestaan te worden bedreigd.

Er zijn drie beschermingsregimes van kracht, mede afhankelijk van de zeldzaamheid van de soort en de status in Europese richtlijnen. Van licht naar zwaar beschermd zijn de soorten opgenomen op Tabel 1, 2 of 3. Voor vogels gelden specifieke eisen, met name tijdens het broedseizoen. Bij ruimtelijke ingrepen geldt automatisch vrijstelling voor soorten van Tabel 1 waardoor de meeste aandacht gevraagd is voor soorten van Tabel 2/3 en voor vogels.

Wijze van toetsing

Door uitspraken van de Raad van State in het voorjaar van 2009 is de beoordeling aangepast bij ontheffingsaanvragen voor ruimtelijke ingrepen. Sinds 26 augustus van dat jaar werken we daardoor volgens een nieuw stroomschema (zie volgende pagina). Gaat u een ruimtelijke ingreep uitvoeren en zijn beschermde soorten aanwezig, dan zijn er vaak twee opties:

1) Voorkom overtreding van de Flora- en faunawet. Het gaat dan om het behoud van de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort. Het betreft de functies van het leefgebied die ervoor zorgen dat de soort succesvol kan rusten of voortplanten, bijvoorbeeld nesten, migratieroutes en foerageergebied. Als u deze veilig stelt door vooraf mitigerende maatregelen te treffen, heeft u mogelijk geen ontheffing meer nodig. Om zeker te zijn dat uw maatregelen voldoende zijn, kunt u ze vóóraf laten beoordelen door Dienst Regelingen. Als deze voldoende zijn krijgt u een beschikking met daarin de goedkeuring van uw maatregelen. De goedkeuring krijgt u in de vorm van een afwijzing van uw ontheffingsaanvraag. U heeft namelijk geen ontheffing nodig doordat u met uw maatregelen overtreding van de Flora- en faunawet voorkomt.

2) Kan de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats van de soort niet worden gegarandeerd door mitigerende maatregelen? Dan dient u een reguliere ontheffingsaanvraag in waarbij de onderstaande vragen gesteld worden:

- In welke mate wordt de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaats aangetast?
- Is er een bij wet genoemd belang? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Is er een andere bevredigende oplossing? (behalve bij Tabel 2-soorten)
- Komt de gunstige staat van instandhouding niet in gevaar?

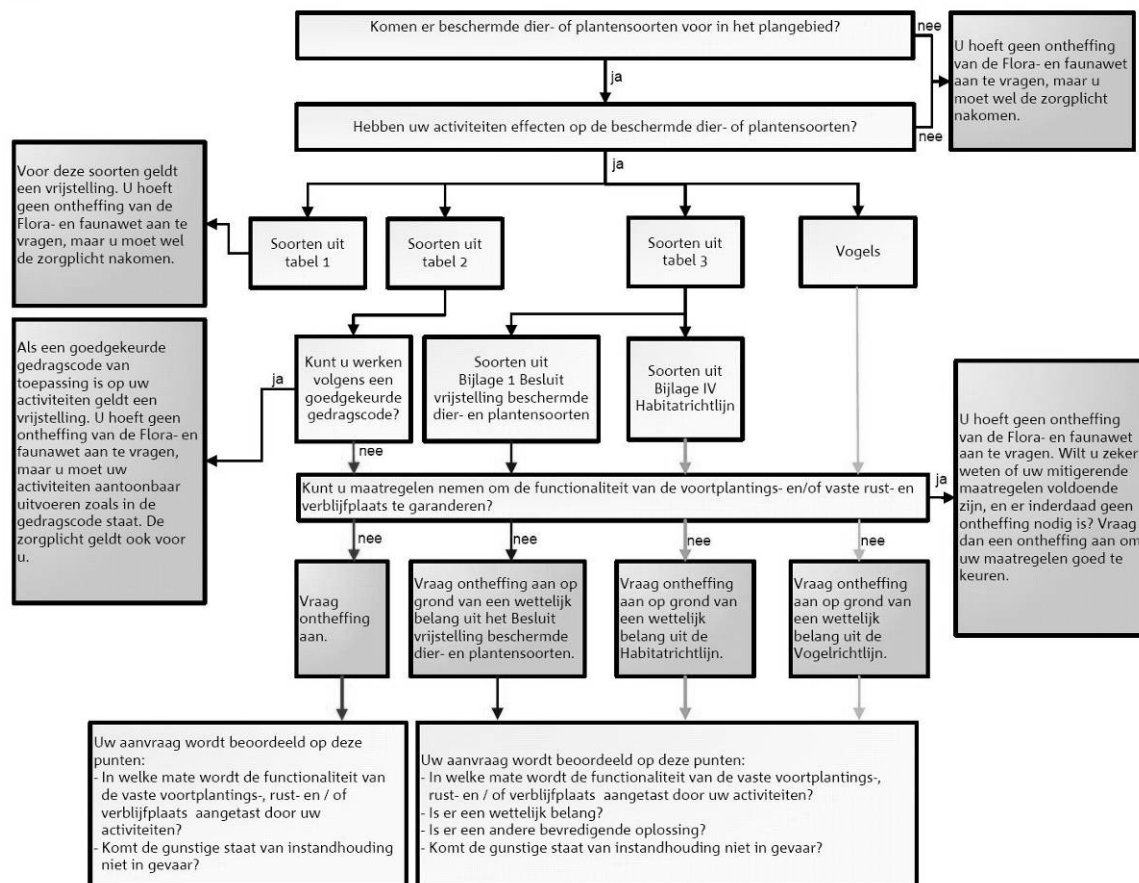
Beoordeling Dienst Regelingen

Dienst Regelingen beoordeelt of het bij wet genoemd belang zwaarder weegt dan het overtreden van de verbodsbepaling(en). Voor Tabel 2-soorten gelden minder zware eisen en kan een door het ministerie goedgekeurde gedragscode ook uitkomst

bieden. De gedragscode moet wel van toepassing zijn op uw activiteit en u moet kunnen aantonen dat u precies zo werkt als in de gedragscode staat. Voor Bijlage 1-soorten uit Tabel 3 krijgt u alleen ontheffing wanneer sprake is van een bij wet genoemd belang. Bij een ruimtelijke ingreep betreft het meestal één van de onderstaande vier belangen:

- Bescherming van flora en fauna (b)
- Volksgezondheid of openbare veiligheid (d)
- Dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard, en voor het milieu wezenlijke gunstige effecten (e)
- Uitvoering van werkzaamheden in het kader van ruimtelijke inrichting of ontwikkeling (j)

Voor vogels en soorten van bijlage IV van de Habitatrichtlijn geldt dat u alleen ontheffing kunt krijgen op grond van een bij wet genoemd belang uit respectievelijk de Vogelrichtlijn en de Habitatrichtlijn. In de praktijk zijn de mogelijkheden voor het verkrijgen van een ontheffing voor die soorten dan ook zeer beperkt, met name voor vogels².

Toetsingsschema Flora- en faunawet (Bron: Dienst Regelingen 2009. Aangepaste beoordeling ontheffing ruimtelijk ingrepen Flora- en faunawet).

Rode lijsten

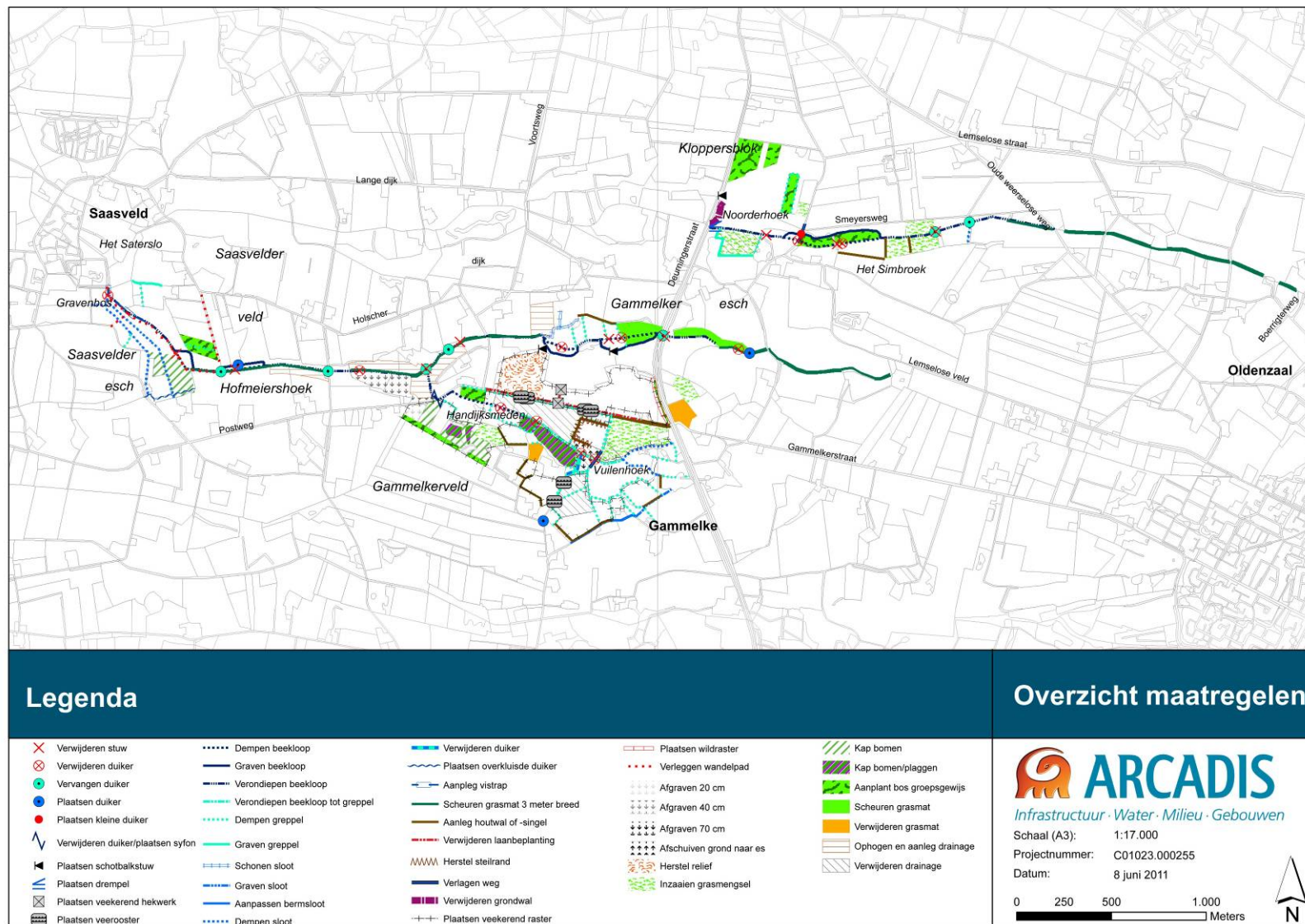
Los van de Flora- en faunawet heeft de toenmalige Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit ter uitvoering van de bepalingen in artikelen 1 en 3 van het Verdrag van Bern een aantal Rode Lijsten voor bedreigde en kwetsbare soorten dieren en planten gepubliceerd³. Voor soorten van de Rode Lijsten heeft de overheid zich verplicht onderzoek en werkzaamheden te bevorderen die nodig zijn voor bescherming en beheer. Het voorkomen van een soort op de Rode Lijst heeft geen wettelijke beschermingsstatus tot gevolg. Opname op de Rode Lijst zegt alleen iets over de zeldzaamheid en populatieontwikkelingen van de betreffende soorten.

In voorgaand wettelijk kader zijn alleen de meest relevante onderdelen van de wetgeving vereenvoudigd weergegeven. Aan deze tekst kunnen derhalve geen rechten worden ontleend. Voor meer achtergronden en de oorspronkelijke wetsteksten kunt u terecht op www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur en op www.drloket.nl.

² In de Vogelrichtlijn worden alleen de belangen b en d én de veiligheid van het luchtverkeer (belang c) genoemd;

³ Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van TRCJZ/2004/5727, houdende vaststelling van rode lijsten flora en fauna en Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009, 25344, houdende vaststelling van geactualiseerde Rode lijsten flora en fauna.

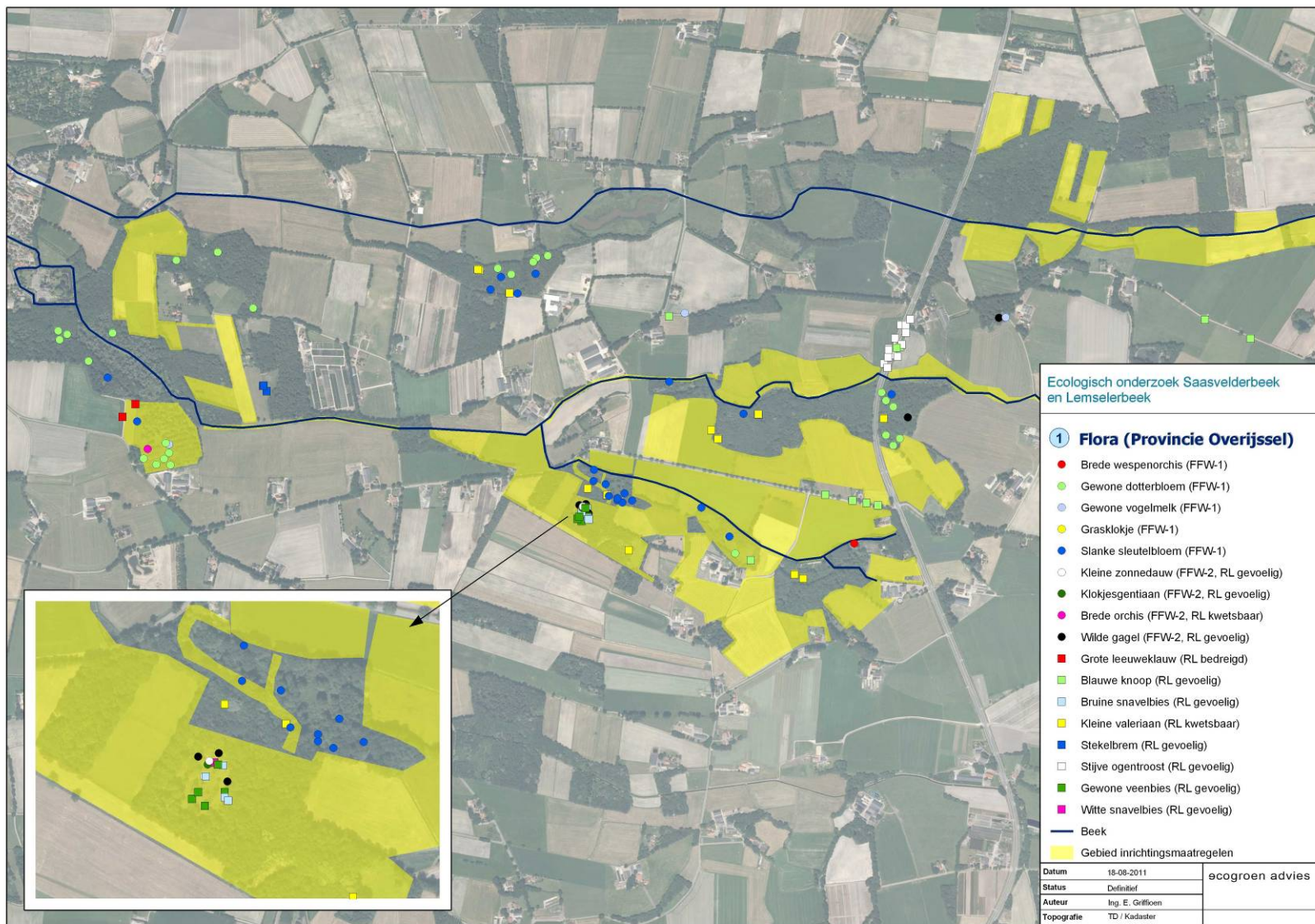
BIJLAGE II: OVERZICHTSKAART ONDERZOEKSGBIED

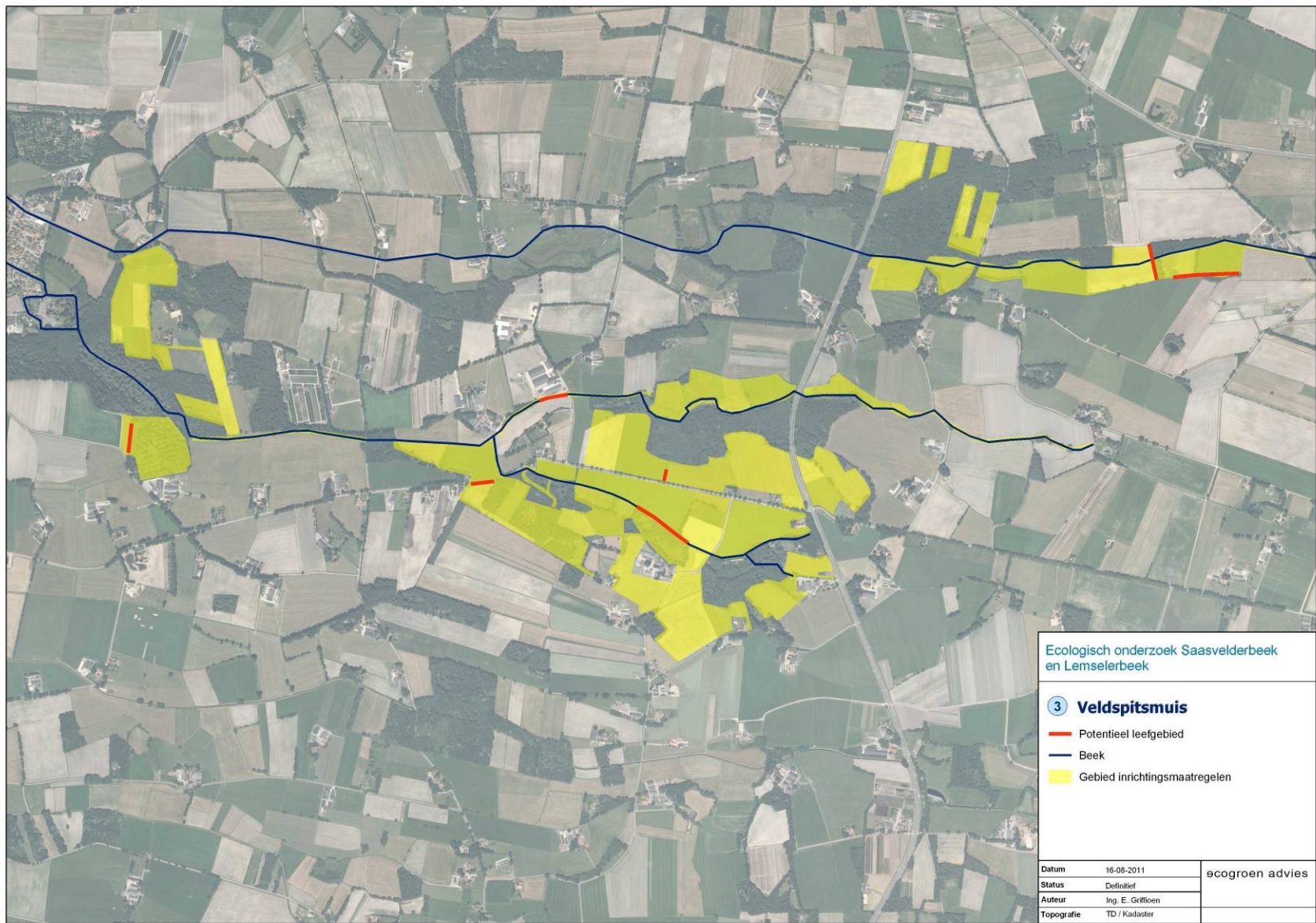

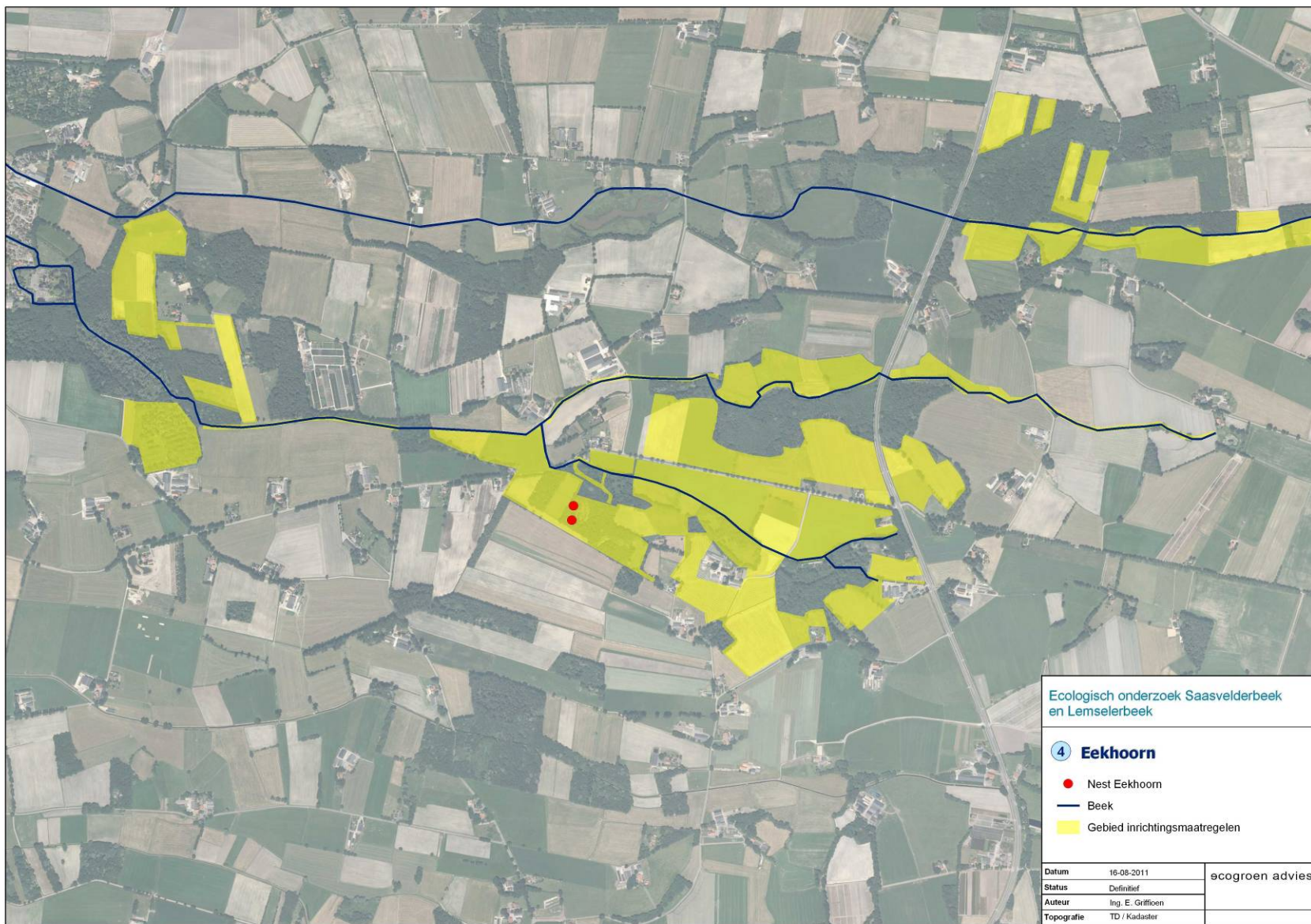
BIJLAGE III: INVENTARISATIEKAARTEN

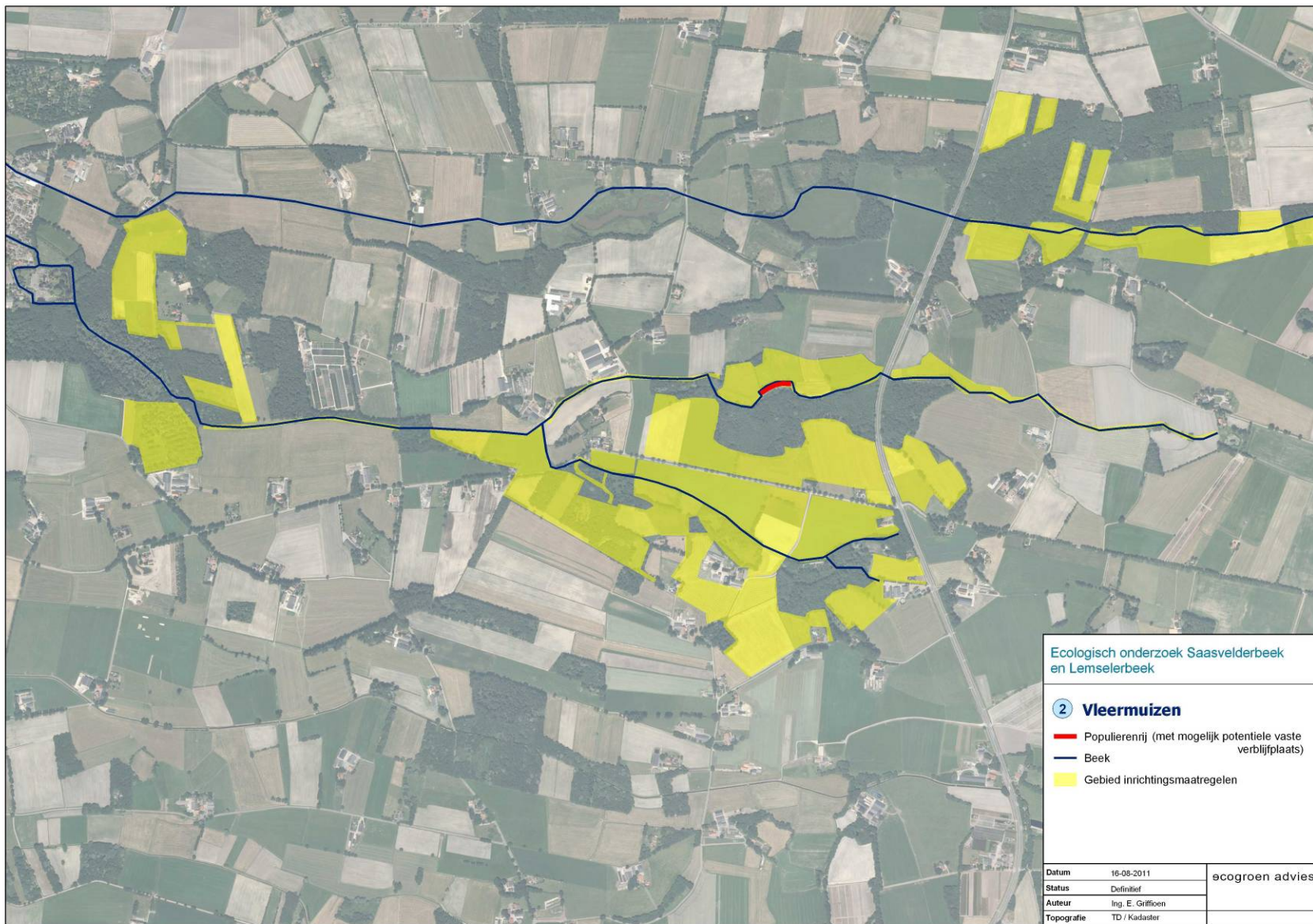
1. Flora
2. Veldspitsmuis
3. Eekhoorn
4. Vleermuizen
5. Broedvogels
6. Kamsalamander

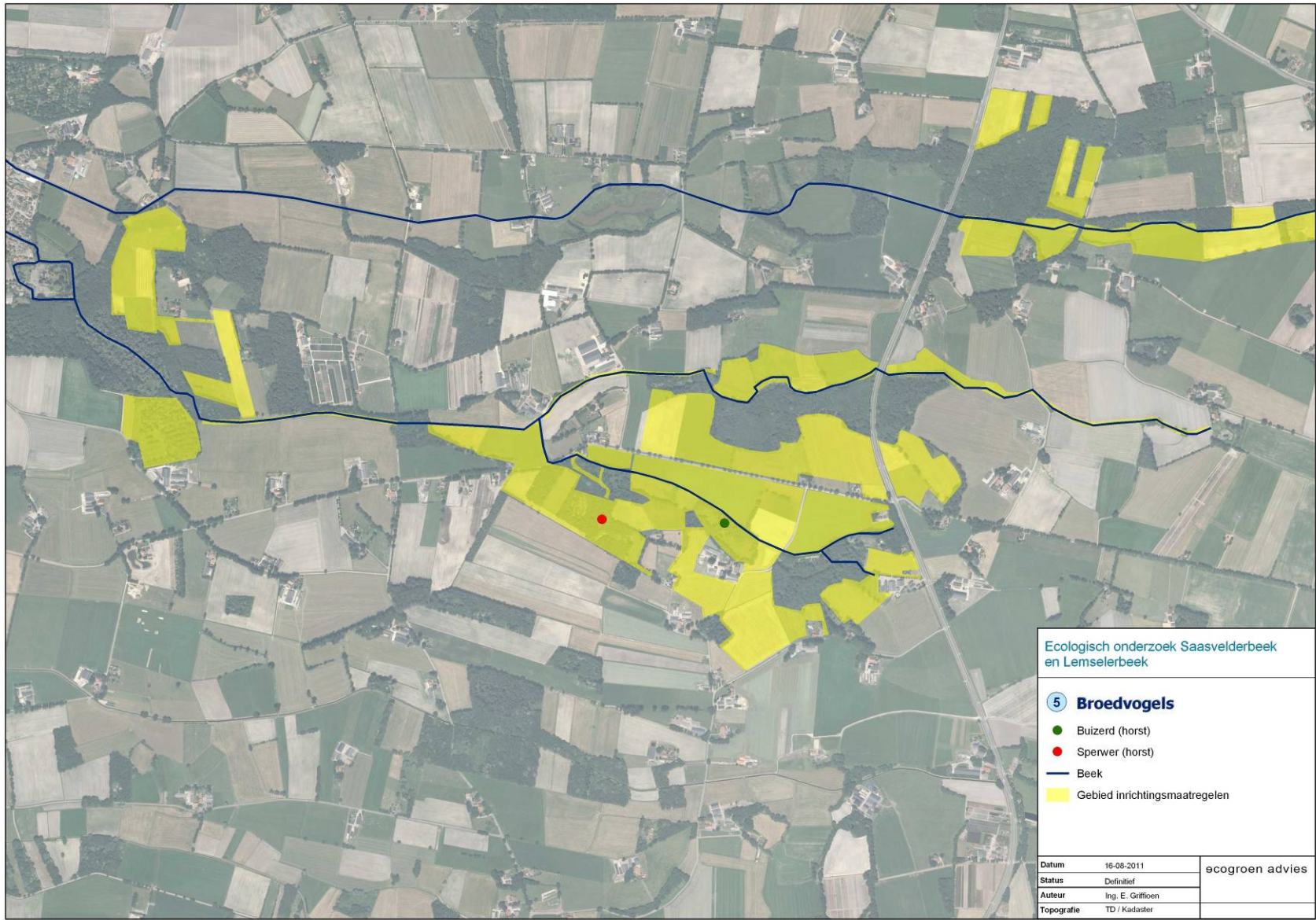

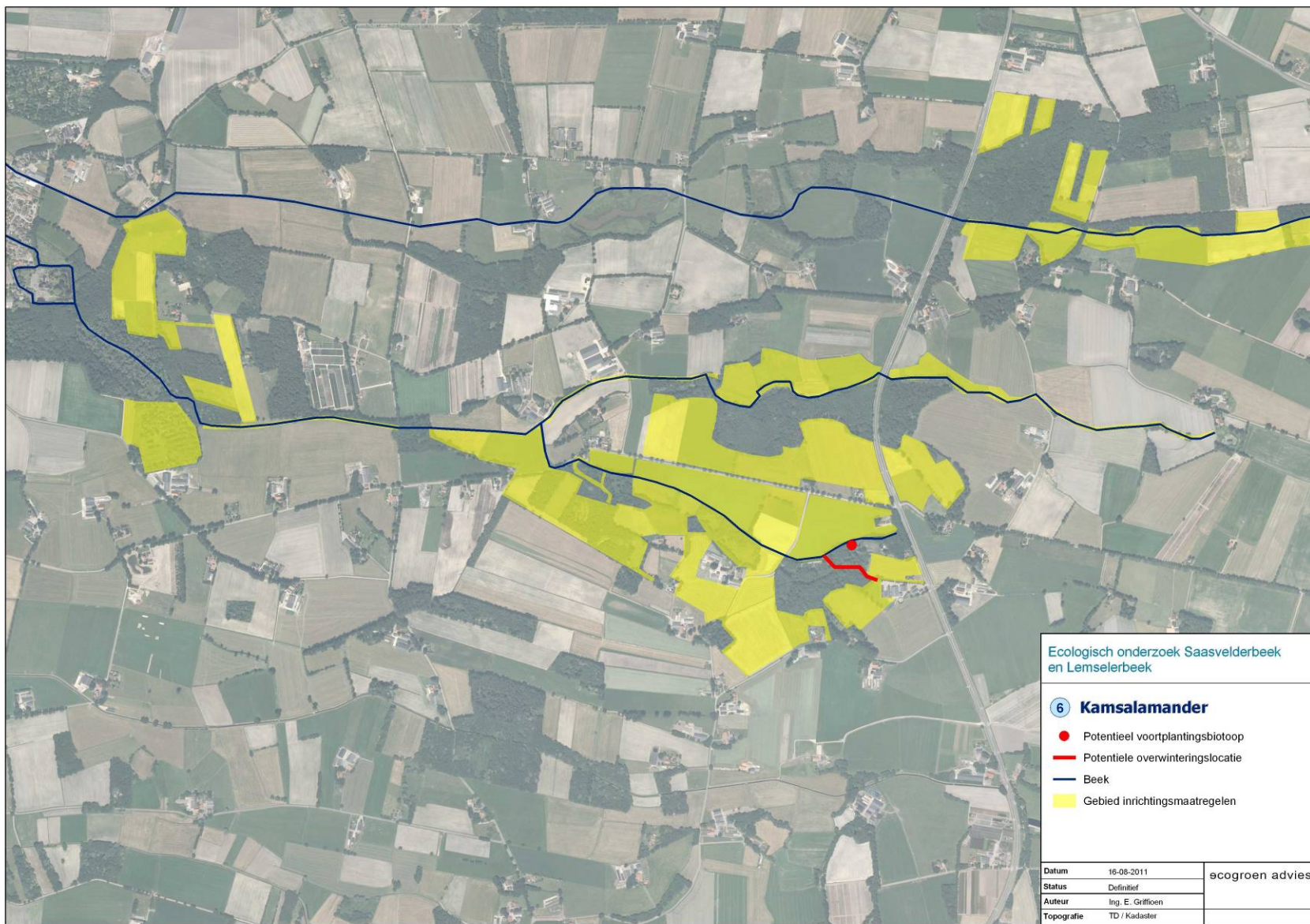

BIJLAGE IV: INSTANDHOUDINGSDOELEN LEMSELERMATEN

Habitattypen

H3130 Oligotrofe tot mesotrofe stilstaande wateren met vegetatie behorend tot het *Littorelletalia uniflorae* en/of *Isoëto-Nanojuncetea*

Doel: Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype zwakgebufferde vennen komt over een kleine oppervlakte voor in de laagste delen van het terrein met het habitatype H7230 kalkmoerassen. Hier groeit veel stijve moerasweegbree.

H4010 Noord-Atlantische vochtige heide met *Erica tetralix*

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A).

Toelichting: Het habitatype vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A) komt voor in de vorm van twee natte heideterreintjes in het gebied. Deels komt het matig ontwikkeld voor. De vochtige heide is van bijzonder belang vanwege de aanwezige populatie gentiaanblauwtje. Er zijn goede mogelijkheden voor uitbreiding en kwaliteitsverbetering waardoor het leefgebied van deze soort kan verbeteren.

H4030 Droge Europese heide

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype droge heiden komt voor in mozaïek met habitatype H4010 vochtige heiden, hogere zandgronden (subtype A) op een gering oppervlakte. Uitbreiding en verbeteren van de kwaliteit is goed mogelijk en is noodzakelijk voor het ontwikkelen van de volledige overgang van droge heide naar voedselarm moeras.

H7230 Alkalisch laagveen

Doel: Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting: Het habitatype kalkmoerassen komt over een kleine oppervlakte voor aan de voet van een helling waar basenrijk water uittreedt. Het betreft één van de beste voorbeelden van het habitatype in ons land. Het habitatype komt hier zowel voor in de vorm van orchideerijk blauwgrasland als in de vorm van kleine zeggenbegroeiingen. Zeldzame soorten behorende tot het habitatype zijn: bonte paardenstaart, vetblad en breed wollegras. Van de laatste soort betreft het de enige groeiplaats in Nederland. Daarom levert het gebied een zeer grote bijdrage aan het landelijke doel voor het habitatype. Er zijn goede potenties voor sterke uitbreiding, die ten koste mogen gaan van het aangrenzende habitatype H91E0 vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C).

H7140 Overgangs- en trilveen

Doel: Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van overgangs- en trilvenen, trilvenen (subtype A).

Toelichting: Het habitatype overgangs- en trilvenen, trilvenen kwam vroeger goed ontwikkeld voor in de vorm van een zeggenbegroeiing met ronde zegge. Door verdroging en eutrofiering is het type achteruitgegaan en momenteel in matig ontwikkelde toestand aanwezig. Belangrijke soorten zijn nog aanwezig in het gebied. Met uitbreiding oppervlakte van het habitatype H7230 kalkmoerassen kan tegelijkertijd lager in de gradiënt het habitatype overgangs- en trilvenen, trilvenen (subtype A) ontwikkeld worden. Het betreft een subtype dat landelijk in een zeer ongunstige staat van instandhouding verkeert en zeldzaam is in beekdalen.

H91E0 *Bossen op alluviale grond met *Alnus glutinosa* en *Fraxinus excelsior* (*Alno-Padion*, *Alnion incanae*, *Salicion albae*)

Doel: Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C). Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van habitatype H7230 kalkmoerassen of overgangs- en trilvenen (H7140) is toegestaan.

Toelichting: Het habitatype vochtige alluviale bossen, beekbegeleidende bossen (subtype C). Verbetering van de kwaliteit in mogelijk en nodig. Achteruitgang in oppervlakte mag niet ten koste gaan van het leefgebied van de zeggekorfslak (H1016).

Soorten

H1016 Zeggekorfslak

Doel: Behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie.

Toelichting: Het betreft hier één van de twee vindplaatsen van de zeggekorfslak buiten Zuid-Limburg. De soort - die hier pas recent ontdekt is - komt voor in Elzenbos, dat te lijden heeft onder verdroging.